

OFI

ÚJGENERÁCIÓS
tankönyv

TÖRTÉNELEM – TÁRSADALOMISMERET MUNKAFÜZET

a Szakiskolai közismereti tankönyvhöz

9

TÖRTÉNELEM – TÁRSADALOMISMERET **MUNKAFÜZET**

a Szakiskolai közismereti tankönyvhöz

9

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Engedélyszám: TKV/94-4/2018. (2018. 02. 12. – 2023. 08. 31.)

A kiadvány megfelel az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 15. számú mellékletének:
Kerettanterv a szakközépiskolák 9–13. évfolyama számára.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők:
TUZÁNÉ MÁK ZSUZSANNA, ZARUBAY ATTILA

Tananyagfejlesztők: MAYER JÓZSEF, TAMÁSINÉ MAKAY MARIANN

Vezető szerkesztő: KERBERNÉ VARGA ANNA

Tudományos-szakmai szakértő: DR. ZÁVODSZKY GÉZA

Pedagógiai szakértő: KÓBOR ZOLTÁN

Látvány- és tipográfiai terv, borítóterv, grafikák: SCHULTEISZ HERMINA

Képszerkesztő: DROBEK ATTILA

Fotók: © 123RF; © Gettyimages; © iStockphoto; © Thinkstock

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek.
Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e munkafüzet készítőinek is.
Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai
munkafüzeteinket gazdagítják.

© Eszterházy Károly Egyetem (Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet), 2016

ISBN 978-963-682-936-0

Eszterházy Károly Egyetem

3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Tel.: (+36-1) 460-1873

Fax: (+36-1) 460-1822

Vevőszolgálat: vevoszolgálat@ofi.hu

Kiadásért felel: DR. LIPTAI KÁLMÁN rektor

Raktári szám: FI-511010907

Műszakiiroda-vezető: HORVÁTH ZOLTÁN ÁKOS

Műszaki szerkesztő: SZÉLL ILDIKÓ, KÓRÓDINÉ CSUKÁS MÁRTA

Nyomdai előkészítés: NÉVERY TIBOR

Nyelvi szerkesztő: GÖNYE LÁSZLÓ, HALMOS B. ÁGNES

Terjedelem: 9,27 ív (A/5 ív)

Tömeg: 170,82 gramm

1. kiadás, 2018

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú,
„A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése” című
projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

 magyar
nyomdaipari
szövetség
NYOMDA- ÉS PAPIRPARI SZÖVETSÉG

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Kedves Diákok!

Ezt a munkafüzetet abban a reményben készítettük el, hogy a benne található feladatok segítenek a Szakiskolai közismereti tankönyv történelem–társadalomismeret műveltségterületén tanultak alaposabb megértésében, gyakorlásában, rendszerezésében, összegzésében vagy akár továbbgondolásában. A munkafüzet felépítése megegyezik a tankönyvével; minden fejezet egy-egy oldalpáron található. A fejezetek végén összefoglaló kérdések segítségével ellenőrizhetitek tudásotokat, illetve átismételhetitek az órán tanultakat.

A többi tantárgy keretében tanultakat is alkalmazhatjátok a rajzolós, illetve a számolós feladatok megoldása során. A térképábrázolások kiszínezése, hozzájuk jelkulcs készítése nem könnyű, de izgalmas feladatnak ígérkezik.

A nehezebb feladatok megoldásához bátran vegyetek igénybe segédeszközöket, lexikonokat, térképeket és persze az internetet! A munkafüzetben több helyütt is feltüntetett, okostelefonnal leolvasható QR-kódok segítségével juthatok el az általunk ajánlott weboldalakra, de a kulcsszavas keresőprogramok segítségével önállóan is felderíthettek a tananyaghoz kötődő digitális tartalmakat.

Ahogy azt a tankönyvben már megszokhattátok, a munkafüzetben is gazdag kép- és ábraanyaggal találkozhattok, melyek alátámasztják és szemléltetik, érdekesebbé és átélhetőbbé teszik a tananyagot.

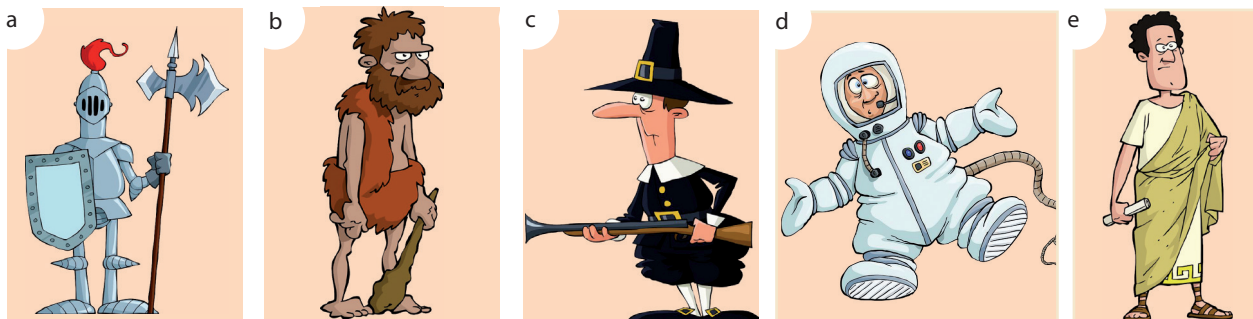
A munkafüzetben helyet kapott egy év eleji és egy év végi tudáspróba is. A tudáspróbák nem dolgozatok, mégis kérünk benneteket, legjobb tudásotok szerint töltsétek ki ezeket! A tapasztaltak alapján pedig ítéljétek meg készségeitek és tudásotok szintjét, és azt is, milyen szintet szeretnétek elérni a tanév végére, illetve, hogy a kitűzött célokat sikerült-e megvalósítanotok!

Az alapvetően a tankönyv anyagára épülő feladatok többségét önálló munkára ajánljuk, egyes feladatokat azonban kiscsoportban vagy osztálykeretben érdemes feldolgoznotok. Fejtsétek ki a véleményeteket, beszélgetsetek, vitatkozzatok tehát a felmerülő kérdésekről!

Kezdhettek is rögtön ezzel! Értelmezzétek közösen az oldalon található képet!

Jó tanulást kívánnak a munkafüzet alkotói!

- 1 Rendeld a tréfás rajzokat a megfelelő történelmi korszakokhoz! Egy korszakot segítségképpen beírtunk. Állapítsd meg a képek (és a korszakok) időrendjét! Betűjelekkel válaszolj!

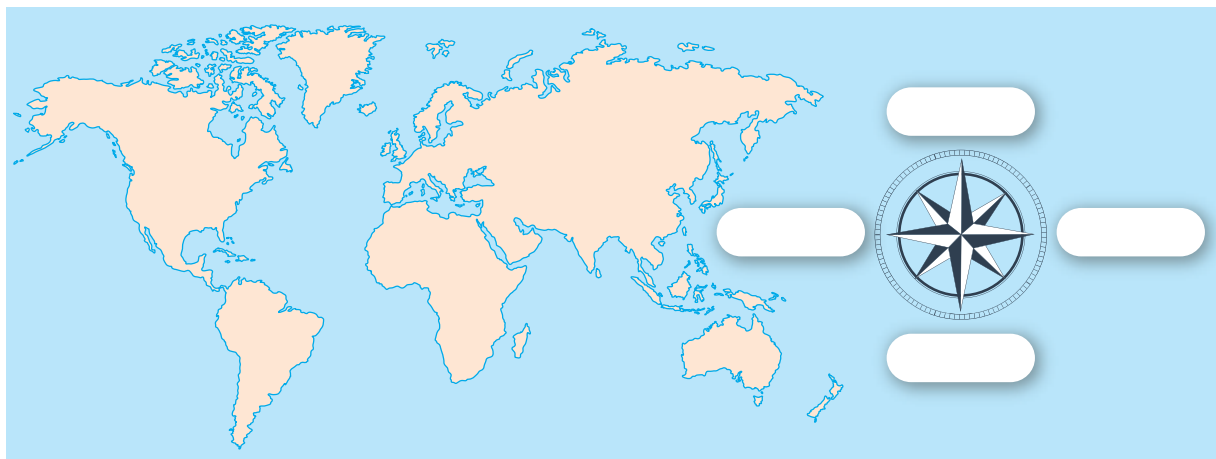

modern kor

Időrend: _____

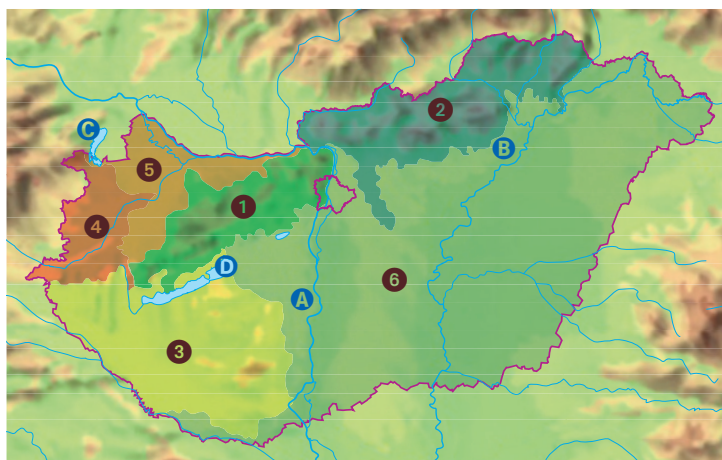
- 2 Oldd meg a feladatokat!

a) Írd be a kontinensek nevét a térkép megfelelő helyére!

b) Írd a világtájak nevét a szélrózsa köré!

c) Állapítsd meg, mely sorszámkok jelölik Magyarországnak a felsorolt nagytájakat, illetve mely betűjelek a felsorolt folyókat, tavakat!

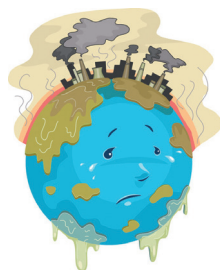
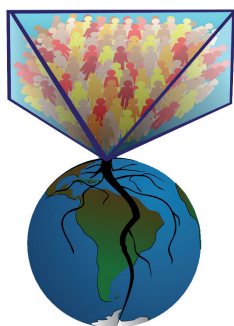
Alföld _____
 Dunántúli-dombság _____
 Dunántúli-középhegység _____
 Kisalföld _____
 Alpokalja _____
 Északi-középhegység _____
 Duna _____
 Tisza _____
 Balaton _____
 Velencei-tó _____

3 Állapítsd meg, melyik magyar történelmi személyekre vonatkoznak a leírások! Rendeld hozzájuk a megfelelő évszázadot!

Leírás	Történelmi személy	Század
A magyar törzsszövetség nagyfejedelme a honfoglalás idején. Tőle származott – így róla nevezték el – az első uralkodói dinasztiát.		
Államalapító királyunk, a keresztény magyar egyház és a vármegyeszervezet létrehozója.		
A magyar hagyomány szerint legnagyobb középkori királyunk. Emlékét számos népmese őrzi, miközben életében meglehetősen népszerűtlen volt a központosított királyi hatalmat kiépítő uralkodó.		
Eger várának védője az 1552-es ostrom során, Gárdonyi Géza <i>Egri csillagok</i> című regényének egyik hőse.		
Habsburg-ellenes szabadságharcunk vezetője és egyben névadója, annak lezárulta után önkéntes törökországi száműzetésben élt haláláig.		
Költő, a március 15-ei pesti forradalom egyik vezetője, a szabadságharc honvédtisztjeként a segesvári csatában hősi halált halt.		
Kommunista vezető, akit az '56-os forradalom leverésekor a szovjetek helyeztek hatalomba. Személye a megtorlások után idővel sokak számára elfogadottá vált.		

4 Oldd meg a feladatokat a források és ismereteid alapján!

a) Írd a képek alá, mely világméretű (globális) problémákra hívják fel a figyelmet!

b) Nevez meg egy másik – az előző képeken nem szerepelt – világméretű problémát, és jeleníts meg egy hasonló karikatúrán! *Választhatod rajzod kiindulási alapjaként te is a földgömböt!*

Globális probléma:

- 5 Anne Frankot a második világháború idején írt naplójegyzetei tették világhírűvé. A Németországból Hollandiába menekült család több mint két éven át rejtőzött egy amszterdami épületben, mígnem elhurcolták őket. A 15 éves Anne 1945 márciusában egy koncentrációs táborban halt meg tífuszban. Válaszolj a kérdésekre a források és ismereteid alapján!

„Apa az utóbbi időben sokat ül otthon. Az irodában már nincs sok keresnivalója. (...) Néhány nappal ezelőtt, amikor együtt sétáltam vele a kertünkben, megemlítette, hogy talán el kell bújnunk.”

„El se mondhatom, milyen nehezen viselem el, hogy sohasem léphetek ki a házból, s rettentően félek, hogy felfedeznek és agyonlőnek bennünket.”

„Zsidó ismerőseinket csoportosan elhurcolják. A Gestapo nem bánik velük kesztyűs kézzel: egyszerűen teherautókba rakják őket s elszállítják Westerborkba, a drentei nagy zsidó gyűjtőtáborba. Több száz embernek van ott egyetlenegy mosdója és W. C. is kevés. A fekhelyek egymás felett vannak. Férfiak, asszonyok, gyermekek mind együtt alusznak. (...) Megszökni lehetetlen. A tábor legtöbb lakója meg van bélyegezve, mert az emberek fejét kopaszra nyírják (...). Ha már Hollandiában ilyen rossz a soruk, hogyan élnek majd a távoli, barbár vidékeken, ahová elszállítják őket? Meggyőződésünk, hogy legtöbbjüket legyilkolják. Az angol rádió szerint gázzal ölik meg őket. Ez nyilván a legradikálisabb tömegpusztítási módszer.”

(Részletek Anne Frank naplójából. Fordította: F. Solti Erzsébet)

a) Mely ideológia képviselői kerültek hatalomra Németországban 1933-ban, és építettek ki pártállami diktatúrát?

b) Ennek az ideológiának mely szimbólumát látod az egyik képen? _____

c) Milyen megkülönböztető intézkedéseket vezettek be a zsidók ellen Németországban és a megszállt országokban? Sorolj fel a képek és a szöveg alapján négyet!

d) Hogyan nevezzük szakkifejezéssel a második világháború során a mintegy hatmillió zsidó életét követelő népirtást?

6 Döntsd el a forrás alapján az állításokról, hogy igazak vagy hamisak!

A közismert történet szerint Dugovics Titusz Nándorfehérvár 1456-os ostroma során a mélybe rántott egy török harcost, hogy megakadályozza a lófarkas zászló kitűzését. A történet valóságalapjáról azonban sokat elárul, hogy hősünkről az időben visszafelé haladva egyre kevesebbet hallhatunk. Mátyás király történetírója, Antonio Bonfini megemlíti ugyan ezt a hőstettet, ám a vitéz nevét nem árulja el; mindemellett beszámolójának hitelességét csökkenti, hogy Jajca 1463. évi ostrománál ugyancsak ír egy – ugyanezt a tettet végrehajtó – férfiről. Csak a 18. század végén említik újra a rejtélyes hős történetét, akkor is csupán a szórakoztató céllal kiadott ismeretterjesztő művek szerzői. Név szerint Dugovics Tituszról egészen a 19. század elejéig senki nem hallott. Akkor lép a történelem színpadára, mikor Döbrentei Gábor – reformkori író, kutató – 1824-ben egy tudományos cikket jelentetett meg róla. A hős létezésére egy vas megyei nemes, a nándorfehérvári vitéz állítólagos leszármazottja, Dugovics Imre szolgáltat bizonyítékkal. Egy 15. századi oklevelet birtokolt, melyben Mátyás király Titusz hősiessége jutalmául családjának adományozott egy Pozsony vármegyei falut. Azonban az 1990-es évek végétől a történet hitelességével kapcsolatban több történész is kritikát fogalmazott meg, majd meg is cáfolták azt. Érvük – a már említetten kívül – az volt, hogy az 1820-as években Dugovics Imre arra kényszerült, hogy igazolja családjának nemesi származását. Ráadásul az adománylevél közönséges hamisítványnak bizonyult. A nándorfehérvári vitéz személye tehát egy társadalmi helyzetét féltő kishatalom igyekezetéből és egy gyanútlan kutató szorgalma révén született meg. Dugovics önfeláldozását azonban mégsem nevezhetjük pusztán kitalációnak; a török katonát mélybe ragadó vitéz alakja valamennyi keresztény védő hősiességét szimbolizálja.

(Tarján M. Tamás: Dugovics Titusz hősi halála – a legenda szerint c. cikke nyomán)

Állítások	Igaz	Hamis
Dugovics Titusz Nándorfehérvár 1456-os ostroma során a mélybe rántott egy török harcost, hogy megakadályozza a lófarkas zászló kitűzését.		
Dugovics Titusz Jajca 1463-as ostroma során a mélybe rántott egy török harcost, hogy megakadályozza a lófarkas zászló kitűzését.		
A legenda szerint Dugovics Titusz Nándorfehérvár ostroma során feláldozta az életét.		
Dugovics Imre, hogy igazolja családjának nemesi származását, egy hamis adománylevéllel kívánta bizonyítani őse hőstettét.		
Dugovics Titusz nem kitaláció.		
A törökellenes harcok során sok keresztény vállalta a hősi halált.		

Töltsd ki a tudáspróba tapasztalatai alapján a táblázatot! Az első oszlopban jelöld készségeid és tudásod jelenlegi szintjét, a másodikban pedig azt, milyen szintet szeretnél elérni a tanév végére!

Fejlesztendő készségek	😊 😐 😞	😊 😐 😞
Tájékozódás időben		
Tájékozódás térben (térképhasználat)		
Képi források használata		
Írásos források használata (szövegértés)		
Tanulási képességek, tudásvágy		

5.1

Európa bölcsői

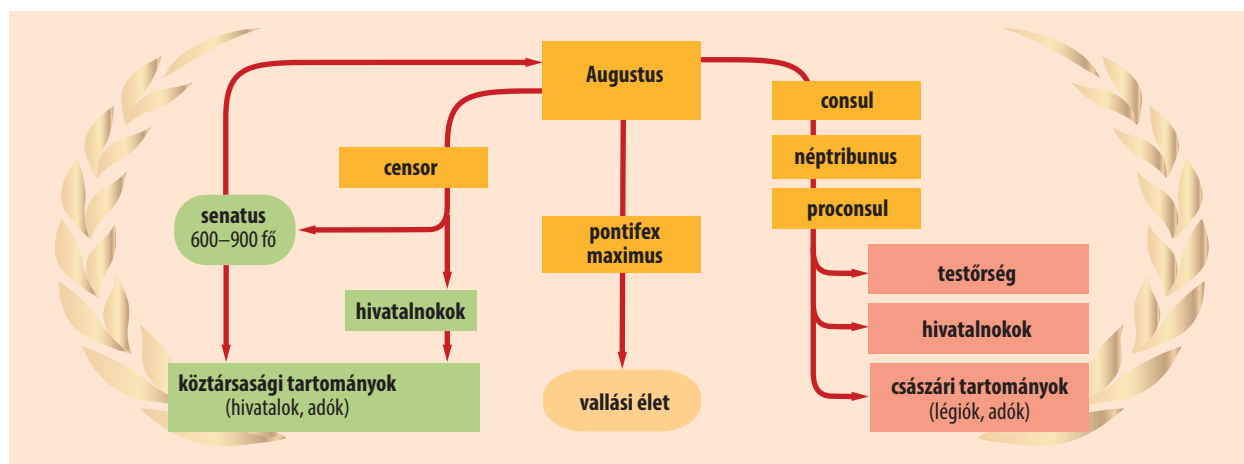
1 Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid segítségével!

Az athéni társadalom és államszervezet a demokrácia korában

- Melyik társadalmi csoport tagjai tölthettek be politikai tisztségeket? *Karikázd be az ábrán!*
- Kiket zártak ki a politikai részvételből? *Jelöld X-szel!*
- Milyen módszereket alkalmaztak a közéleti szereplők megválasztásakor? Mennyiben voltak demokratikusak vagy éppen kockázatosak ezen módszerek?
- Milyen jelentőséggel bírt a a politikai életben történő részvételért járó napidíj?

2 Igazold az ábra alapján Augustus római császár (Kr. e. 31 – Kr. u. 14) uralmának egyeduralmi jellegét! Fogalmazd meg legalább két érvet ezzel kapcsolatban!

Augustus egyeduralma

- 3 Az események térben és időben történnek. A kronológia az időszámítás tudománya.**
Számold ki, hányadik évszázadban, és hány évvel ezelőtt történtek a felsorolt események!

Esemény	Évszázad	Hány évvel ezelőtt történt?
Az első lejegyzett olimpiát Kr. e. 776-ban rendezték.		
Róma városát a hagyomány szerint Kr. e. 753-ban alapították.		
Kr. e. 44-ben meggyilkolták Julius Caesart.		
Pompeii városát a Vezúv kitörése Kr. u. 79-ben elpusztította.		
A Nyugatrómai Birodalom 476-ban megszűnt.		

- 4 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid alapján!**

„Jézus ezután bement a [Jeruzsálemi] Templom területére, és kizavarta onnan azokat, akik ott árultak és vásároltak. Felborította a pénzváltók asztalait és a galambárusok padjait, és rájuk szólt: „Ezt mondja az Írás: »Az én Házaomat imádság házána fogják nevezni.« Ti azonban »rablók barlangjává« tettétek!” Akkor vakok és sánták mentek Jézushoz a Templom területén, és ő meggyógyította őket. A főpapok és a törvénytánítók látták Jézus csodálatos gyógyításait, és hallották, amint a gyerekek a Templom területén így kiáltoznak: „Hozsánna a Dávid Fiának!” Mindezek miatt nagyon megharagudtak (...) félrevonultak és megtárgyalták, hogyan tudnának szavaiba belekötni. Odaküldték hozzá tanítványaikat, a Heródes-pártiakkal együtt. Ezek így beszéltek: „Mester, tudjuk, hogy igazat mondasz, az Isten útját az igazsághoz híven tanítod, nem vagy tekintettel senki személyére, mert nem igazodol emberi tekintélyhez. Mondd meg hát nekünk, mi a véleményed: Szabad adót fizetni a császárnak, vagy nem szabad?” Jézus átlátott álnokságukon, ezért így válaszolt: „Mit kísértetek, képmutatók? Mutassátok az adópénzt!” Odanyújtottak neki egy dénárt. Ekkor megkérdezte tőlük: „Kinek a képe és a felirata ez?” „A császáré” – felelték. Erre azt mondta nekik: „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené!” Ezt hallva annyira meglepődtek, hogy otthagyták és eloldalogtak.”
 (Részletek Máté evangéliumából)

a) Milyen veszélyeket rejtett a Jézusnak feltett kérdés?

b) Mi a szerepe a dénáron látható császárportrénak?

c) Mi volt Jézus válasza a zavarba ejtő kérdésre? Húzd alá a szövegben!

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Miért gyakorolhatott a görög és római civilizáció maradandó hatást Európa későbbi történetére?
2. Mely területeken, és mit örökölt a modern kori Európa az antikvitástól?

1 Hasonlítsd össze a megadott szempontok szerint az ókori és a modern kori olimpiákat!

	ókori olimpiák	modern kori olimpiák
az első olimpia dátuma		
néhány jellemző sportág		
a pentatlon (öttusa) versenyszámai		
részvevők		
a győztes jutalma		
egy olimpiai győztes (név szerint)		

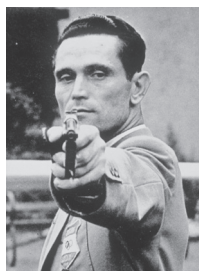
2 A képen néhány olimpiai sportág logóját láthatod. Nevezd meg (hivatalos nevükön) az ábrázolt sportágakat!

3 Állapítsd meg, mely magyar olimpiai bajnokokat ábrázolják a képek! Nevezd meg a sportágat is!
Válassz a felsoroltakból!

Csák Ibolya; Majoros István; Bauer Rudolf; Egerszegi Krisztina; Vajda Attila;
Szilágyi Áron; Takács Károly; Vörös Zsuzsanna; Papp László; Puskás Ferenc

birkózás; kardvívás; labdarúgás; diszkoszvető; magasugrás; ökölvívás; öttusa; sportlövészet; úszás; kajak-kenu

4 Döntsd el a képen látható rekonstrukció alapján, mely állítások igazak Mürón *Diszkoszvető* című szobrára! *Húzd alá!*

- a) A ruhátlanul ábrázolt emberi alak arányos testalkatú.
- b) Az ábrázolt alak a tökéletes, ideális férfiszépséget testesíti meg.
- c) Az ábrázolt figura mozdulatlan, merev testtartású.
- d) A szobor tudatos, tervszerű mozgást jelenít meg.
- e) A szobor szenvedélyes mozgást, erős érzelmeket jelenít meg.
- f) Az atléta ábrázolása önbizalmat, erőt, kiegyensúlyozottságot sugall.

5 Biliárd, fallabda, baseball, görkorcsolya, karate, darts, asztali foci (csocsó), wakeboard – csak néhány sportág azok közül, amelyek küzdenek az olimpiai bekerülésért, vagyis azért, hogy olimpiai sportágakká váljanak. Válassz egyet közülük! Mutasd be néhány mondatban a sportágat, és érvekkel támaszd alá, hogy méltó az olimpiai szereplésre! (Gondolj arra, milyen készségeket kíván, milyen erőnyeket, képességeket fejleszt, miért tarthat számat sok néző érdeklődésére!)

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Mit tudsz az ókori olimpiákról?
2. Mit jelent a mondás: „Ép testben ép lélek”?
3. Kik voltak a gladiátorok?
4. Mikor született meg a modern olimpiai mozgalom?
5. Mik a paralimpiai játékok?

A korai középkor

- 1 Döntsd el a tankönyvi fejezet alapján, melyik történelmi személyre igazak a következő állítások! Jelöld X-szel a táblázat megfelelő oszlopában! Egy sorban több X jel is szerepelhet.

Állítás	Nagy Károly	Einhard	I. Ottó	Mohamed	Nagy Szent Gergely pápa
Történetíró					
Uralkodó					
Harcolt az iszlám ellen					
Vallásalapító					
Egyházfő					
A Karoling dinasztia tagja					
A katolikus egyház szentje					

- 2 Töltsd ki értelemszerűen a táblázatot!

Esemény	Évszázad	Válasz
A Keletrómai Birodalom fővárosát, Bizáncot 1453-ban foglalták el a törökök. <i>Hány évvel a Nyugatrómai Birodalom bukását követően?</i>		
A Frank Birodalom felosztását szentesítő verduni szerződést 843-ban kötötték. <i>Hány évvel Julius Caesar meggyilkolását követően?</i>		
Az iszlám időszámítás kezdete Kr. u. 622. <i>Hány évvel az első lejegyzett olimpiai játék után?</i>		

- 3 Állapítsd meg az állításokról, hogy igazak vagy hamisak! A hamis állításokat alakítsd át igazzá!

Állítás	Igaz	Hamis	Átalakított állítás
A punok indították el a népvándorlást, amely végül a Római Birodalom nyugati felének bukásához vezetett.			
A korai középkorban a könyveket kézzel írták és kézzel másolva terjesztették.			
Bizánc a mai Isztambul területén helyezkedett el.			
A Frank Birodalom gátat vetett a magyarok keletről érkező támadásainak.			
A középkorban az uralkodók hatalmát a néptől eredeztették.			

- 4 Fejtsd ki a források alapján a véleményedet arról, lehet-e a szerzetesi életformának aktuális üzenete a ma világa számára! Indokold válaszodat!

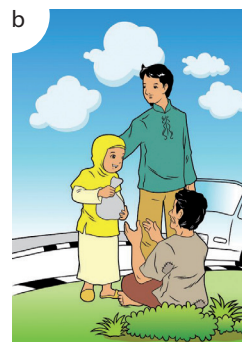
„Úgy hisszük, hogy minden étkezésre, akár tizenkét órai, akár délután három órai, elég lesz két főtt étel. (...) De ha lehet valahonnan szerezni gyümölcsöt vagy friss zöldségfélét, adjanak harmadik fogást is. A kenyérből egy font (kb. fél kg) elég legyen napjában. (...) Ha a munka esetleg nehezebb volna, akkor az apát hatalmára és megítélésére van bízva, hogy ha kívánatos, valamivel többet adjon. De mindenesetre kerüljék a mértéktelenséget, hogy a szerzetes gyomrát soha meg ne terhelje. Semmi sem ellenkezik ugyanis annyira a keresztény emberrel, mint a mértéktelen evés és ivás. (...) A tétlenség a lélek ellensége. Ezért a testvérek a megállapított időben foglalkozzanak testi munkával, más órákban pedig szent olvasmányokkal.”

(Részletek Szent Benedek Regulájából)

- 5 Állapítsd meg, az iszlám vallás mely előírásainak teljesülését ábrázolják a rajzok!

- a) _____
b) _____
c) _____

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Milyen okok vezettek a Nyugatrómai Birodalom bukásához?
2. Milyen szerepet töltött be a keresztény egyház a középkor korai századaiban Európában?
3. Mivel magyarázható az iszlám hódító törekvéseinek a sikeressége a korabeli Európában?
4. Milyen módon van jelen napjainkban az iszlám Európában?

A honfoglaló magyarok

1 Egy szakértővel folytatott interjú válaszait olvashatod a következőkben. Fogalmazd meg az odaillő kérdéseket!

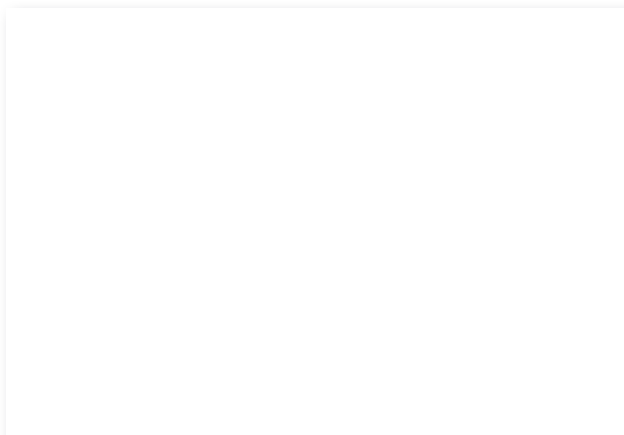
- _____
- *A nyelvészet, a régészet és a történetírás.*
- _____
- *Mert a források és ezekből az előbb említett tudományok megállapításai gyakran ellentmondanak egymásnak.*
- _____
- *A finnugor nyelvcsaládhoz.*
- _____
- *Az Urál hegység keleti oldalán.*
- _____
- *Nomád életmódot, melyet elsősorban a vándorló állattenyésztés jellemez.*
- _____
- *Két vezető: egy vallási és egy katonai.*
- _____
- *895-ben Árpád vezetésével a Vereckei-hágón keresztül.*
- _____
- *Nyugat-Európa, Itália és Bizánc ellen.*

2 a) Készíts leírást a honfoglaló magyarok viseletéről a kép alapján!

b) Rajzold le a leírás alapján a honfoglaló magyar nők viseletét!

A nők vászoningük fölött ujjaskabátot viseltek. Bő nadragjuk szárát alacsony szárú csizmájukba tűrték. Kaftánszerű köpönyegüket elől gombsor, derekukon fémdíszes, veretes öv fogta össze. Fülbevalót, nyakperecet, karpereceket és gyűrűket hordtak. Hajfonatukba többnyire aranylemezből készített, növényi és állati motívumokkal díszített hajfonatkorongot erősítettek.

- 3 A jelenleg is zajló legújabb régészeti ásatások áttörést hozhatnak az őstörténet-kutatásban; több eddigi feltételezés kérdőjeleződik meg. Döntsd el a felsorolt állításokról, hogy vándorlásunk eddig ismert, az 1. számú térkép által bemutatott részleteihez, vagy a 2. számú térkép által bemutatott, a legújabb kutatások nyomán kialakuló feltételezésekhez kötődnek, vagy éppen mindkettőhöz!

1. A magyar nép valószínűsíthető vándorlása a nyelvészeti kutatások és írásos források alapján

2. A magyar nép valószínűsíthető vándorlása a legújabb régészeti kutatások szerint

Állítások	1. számú térkép	2. számú térkép	Mindkettő
a) A magyarok őshazája az Urál hegység vidékén található.			
b) A magyarok elődeinek vándorlása a Volga folyó és a Kárpátok között legfeljebb néhány évtized alatt ment végbe.			
c) A magyarok elődeinek vándorlása a Volga folyó és a Kárpátok között több száz év alatt ment végbe.			
d) A 8. század közepétől a 9. század közepéig a Don-Donyec vidékén, a levédiai szállásterületen a Kazár Birodalom területén éltek a magyarok.			
e) A magyarok nem éltek huzamosabb ideig a Kazár Birodalom területén, hiszen az állítólagos levédiai szállásterületen alig vannak magyaros leletek.			
f) A 9. század végén megtörtént a honfoglalás: a magyarok Etelközből a Kárpátok hágóin keresztül beáramolva elfoglalták a Kárpát-medencét.			

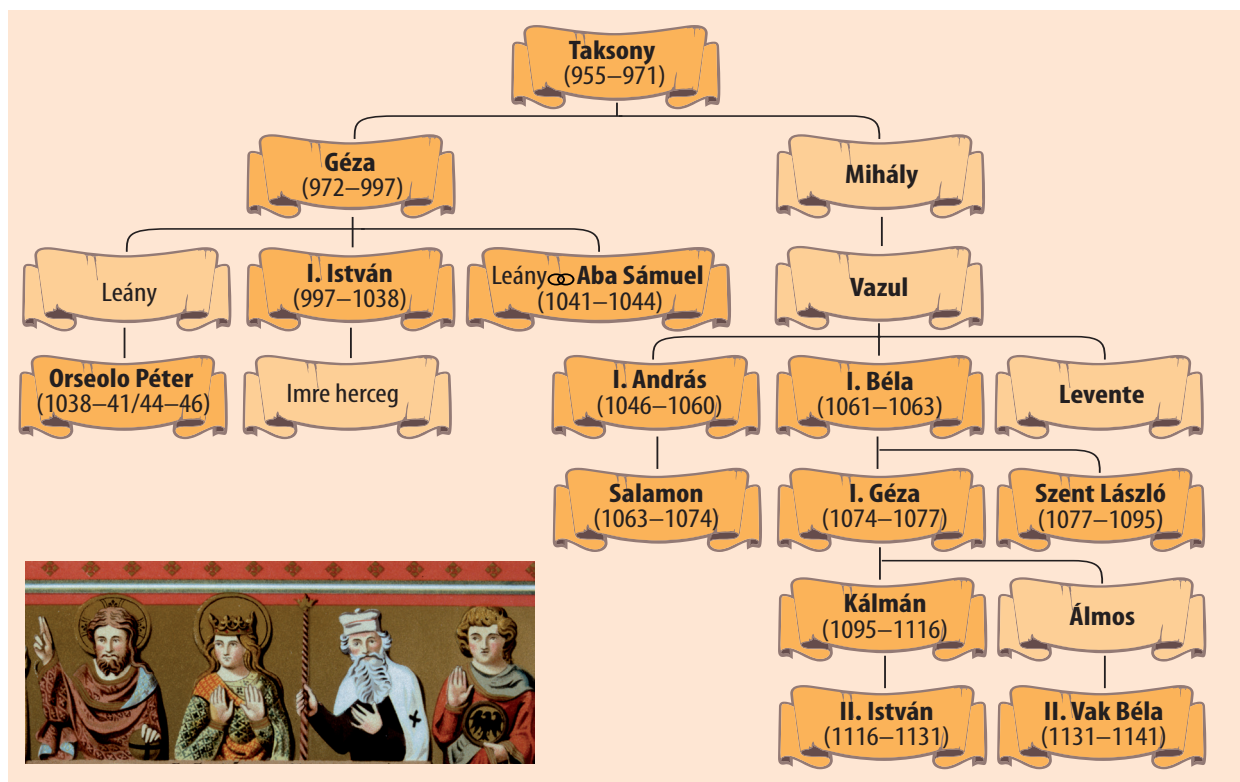
- 4 Keresd meg a bűvös négyzetben elrejtett tíz – a magyar nép őstörténetéhez kapcsolódó – fogalmat!

Ő	S	T	Ö	R	T	É	N	E	T
N	S	S	Z	T	Y	E	P	P	V
O	A	T	B	H	B	F	Q	K	A
M	N	T	Á	E	T	G	L	F	S
Á	C	T	X	L	S	Ö	T	A	L
D	L	Y	X	L	S	Ö	T	A	L
D	L	Y	W	R	T	E	R	R	J
J	U	R	T	A	L	O	N	Z	C
N	W	N	E	M	E	Z	A	N	Ő
Q	J	R	E	F	L	E	X	Í	J

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Miért vitatott a magyar nép őstörténetének számos részlete?
2. Melyik nyelvcsaládba tartozik a magyar nyelv?
3. Milyen volt a vándorló magyarság életmódja?
4. Mikor és milyen körülmények között történt meg a honfoglalás?

1 Válaszolj a kérdésekre az ábra alapján!

A 11. századi Árpád-házi királyok közötti rokoni kapcsolatok

- a) Ki volt Imre herceg nagyapja? _____
- b) Milyen rokoni kapcsolatban állt I. (Szent) István és Vazul? _____
- c) Sikert-e I. (Szent) Istvánnak – Vazul megvakításával, fiainak elűzésével – megakadályozni a Vazul-ág utódlását? _____
- d) Karikázd be az ábrán azokat a testvéreket, akik mindketten királyként is uralkodtak!
- e) Hány év telt el Géza fejedelem uralkodásának kezdete és II. Béla halála között? _____
- f) Keretezd be az ábrán a legrövidebb és a leghosszabb ideig uralkodó királyokat!

2 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid alapján!

„A lázadás miatt elpusztult vagy felégetett templomokat, a király parancsára, az illető egyház papjai állítsák vissza. Kelyheket és ruhákat a király költségén adjanak, könyvekről a püspök gondoskodjék. (...) Ha valaki vasárnapokon vagy a nagyobb ünnepeken nem megy az ő kerületének egyházába, verésekkel javítsák meg. (...) Ha valaki vasárnapokon vagy nagyobb ünnepeken az egyházat elhanyagolva vásárra megy, lovát veszítse.”
(Szent László törvényeiből)

- a) Milyen célokat szolgáltak a forrásokban megjelenő intézkedések? _____

- b) Milyen lázadásra történik utalás a törvénytövegben? _____

3 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid alapján!

„Egy vitéz nyomasztó szükségében ezüst ivócsészéjét, melyet apjának a kegyes király adományozott, egy ispánnak eladásra kínálta, de az ispán a kapzsiság szenvedélyében azt hazudta, hogy éppen tőle lopta. István király, Kálmán fia, Valter, váradi püspököt bízta meg, hogy ezt a pert törvényes eljárással folytassa le. A püspök nagy bizonyossággal bízva a boldog király érdemeiben, olyan bírósági ítéletet hozott, hogy tegyék a csészét Szent László király sírjára: bizonyítsa be az Úr, ki érdemli meg kettejük közül igazság szerint. Az ispán pedig maga felől nagy reménységben lépett a sírhoz, hogy megragadja a csészét: mint egy halott zuhant le nyomban, és súlyos kábulatában sem a csészét nem tudta megragadni, sem a földről nem tudott felkelni.” (Szent László király legendája)

a) Fogalmazd meg röviden, mi volt a bírósági ügy tárgya! (Ki vádolt, kit és mivel?)

b) Ki volt a „felperes” és ki az „alperes”? felperes: _____ alperes: _____

c) Értelmezd a „kegyes király” kifejezést!

d) Helyettesítsd rokon értelmű kifejezéssel a szövegben megjelenő „nyomasztó szükség”-et!

4 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid alapján!

„Tudja meg tehát Szentatyaságtok, hogy a Keresztrefeszített ellenségei, akiket tatároknak hívnak (...) hirtelen és úgyszólván váratlanul Magyarországra törve, az ország legnagyobb részét a Duna folyóig elpusztították. (...) papokat, (...) ispánokat, katonákat, síró-rívó kisdedeket öltek meg és mindkét nemből megszámlálhatatlanul sok embert (...). Sőt válogatás nélkül rabságba hurcolták a szegényekkel együtt a selymekbe öltözötteket is (...). Végül, mivel a Duna befagyott, mindenütt szabaddá vált az út előttük (...). Mi azonban elég sokan és megfelelően felfegyverkezve behúzódtunk Fehérvár, Esztergom, Veszprém, Tihany, Győr, Pannonhalma, Moson, Sopron, Vasvár, Németújvár, Zala, Léka várába és más Dunán inneni várakba és erődített helyekre, a túlsó oldalon pedig Pozsony, Nyitra, Komárom, Fülek, Abaújjvár és más várakba és hasonlóképpen megerősített helyekre, (...) szilárdan reméljük, hogy (...) kegyesen a segítségünkre siettek.” (A magyarok levele, 1242 februárja)

a) Kinek írták a magyarok ezt a levelet? _____

b) Mit tettek a tatárok a magyar lakossággal? _____

c) Mi tette lehetővé a tatárjárás kiterjesztését a Dunántúlra? _____

d) Hova menekült a magyarok egy része, és vajon miért? _____

e) Mit kérnek a magyarok a levél címzettjétől? _____

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Melyek voltak I. (Szent) István legfontosabb intézkedései, amelyekkel megszilárdította a Magyar Királyság helyzetét Európában?
2. Miért lehettek sikeresek I. (Szent) István döntései a magyar állam fennmaradása szempontjából a korabeli Európában?
3. Mely események veszélyeztették a korszakban a Magyar Királyság fennmaradását?

1 Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid segítségével!

a) Mi utal a képen ábrázolt költő lovag voltára?

b) Padtársaddal közösen tanulmányozzátok a két szereplő testbeszédét! Írjátok a füzetetekbe egy közöttük lezajló képzeletbeli párbeszédet! Adjátok is elő osztálytársaitoknak!

c) A lovagi műveltség elemeit a lovaglás, az úszás, a nyilazás, a vívás, a vadászat, a sakk és az éneklésben való jártasság képezte. Szerinted mely – ma nyilvánvaló – ismeretek, készségek, képességek hiányoznak a lovagok számára előírt műveltség-együttesből?

Lovagköltő korabeli ábrázolása

2 Oldd meg a feladatokat a forrás, a tankönyv és ismereteid alapján!

„Oly dühösek s merészek mind ketten!
Szép öldöklés lesz. Rétjeink maholnap
megtelnek szétszórt pajzsokkal, nyergekkel,
s le köldökig felmetszett lovagokkal.
Gazdátlan mének vágtaznak falkában,
holtan hevernek, kiket torkon döftek,
lesz könny és öröm, ünnepség meg bánat,
sok embert veszünk, de hasznunk még több lesz.

Küzdünk, zászlót lengetünk, trombitálunk,
és sorsunk végre ismét jobbra fordul,
a fuvarostól elszedjük az árut,
a drága holmit kihordjuk a boltból,
országút többé nem biztonságos
nappal sem; az utas piros vért hullat,
kivált, ha francia; pórok s polgárok
hápoghatnak; mi megszadjuk magunkat.”

(Bertran de Born, 12. századi lovagköltő verse két király háborúskodásáról – részlet.

Fordította: Faludy György)

a) Fogalmazd meg, milyen ellentmondások fedezhetők fel a lovagok kötelezettségei (lásd tankönyv 285. o.) és a versrészletben leírtak között!

b) Húzd alá a versrészletben található ellentétpárokat! Mi lehetett a szerző szándéka ezek alkalmazásával?

3 Oldd meg a keresztes háborúk utolsó mozzanatára, Akkon ostromára (1291) vonatkozó feladatokat!

„A szekerek oly roppant nehezek voltak, hogy a szállítás több mint egy hónapot vett igénybe a normális utazás nyolc napja helyett. Megérkezésünkkor a kocsikat húzó ökrök félholtak voltak a fáradtságtól és a hidegtől. A csata azonnal elkezdődött. Minket, Hamából valókat szokás szerint a jobb szélső szárnyon, legkívül állítottak fel. A tenger partján állottunk tehát. A víz felől fából készült és bivalybőrökkel borított, kis tornyokat szállító bárkák érkeztek, ahonnan a franjok [az európai lovagok összefoglaló neve] újjakkal és nyílpuskákkal lőttek

minket. Így egyszerre két fronton kellett harcolnunk Akra [Akkon] védői ellen, akik velünk szemben sorakoztak fel, és flottájuk ellen. Súlyos veszteségeket szenvedtünk, mert egy hatalmas, kőhajító gépet szállító franj hajó rendszeresen sziklatömbökkel bombázta sátrainkat. De az egyik éjszakán viharos szél támadt. A hajó ide-oda hánykolódott, s a kőhajító gép darabjaira törött. Egy másik éjjelen egy csapat franj óvatosan elhagyta a várat, s észrevétlenül megközelítette táborunkat. Ám a sötétben néhányan közülük belegabalyodtak a sátoztartó kötelekbe. Egy lovag meg beleesett a pöcegödörbe, s belefulladt. Katonáink felriadtak, minden oldalról a franjokra, akik kénytelenek voltak visszavonulni a várba, de sokan közülük holtan maradtak a földön. Másnap reggel unokabátyám, Malik al-Musszaffar, Hama ura a megölt franjok levágott fejét az általunk zsákmányolt lovak nyakába akasztatta, s a szultánnak ajándékozta.”

(Egykorú beszámoló Akkon ostromáról)

a) Húzd alá a szövegben, milyen fegyvereket alkalmaztak a harcoló felek!

b) Milyen tényezők járultak hozzá, hogy a muszlim seregek el tudták foglalni Akkont, az utolsó keresztény erődöt?

4 Oldd meg a középkor félelmetes járványára, a pestisre vonatkozó feladatokat!

„[A pestis] ellenében ugyan csütörtököt mondott minden okosság és emberi vigyázatosság, mellyel evégre rendelt városi biztosok a sok szennyből megtisztították a várost, megtiltották, hogy oda bárminémű beteg ember betegye a lábát, s bőven osztogatták a jó tanácsokat az egészség megóvására; nem volt foganatja a jámbor könyörgéseknek sem, melyeket újra meg újra, az elrendelt körmeneteken is, más módokon is intéztek Istenhez ájtatos emberek. (...) kezdetek mutatkozni a pestis fájdalmas pusztításai, mégpedig elképesztő módon. És nem olyképpen jelentkezett, mint Keleten, hol a kikerülhetetlen halálnak nyilvánvaló jele az volt, ha valakinek megeredt az orra vére; hanem a kezdetén: férfiaknál, nőknél egyaránt a lágyékukon vagy a hónuk alatt bizonyos daganatok támadtak, (...) amelyeket a nép „búb”-nak nevezett. És a testnek ama fent mondott két részéből kezdett e mondott búb hamaridő múltán kiütni, és kibukkanni a testnek minden egyéb részén is egyformán; és ennek utána kezdett a mondott betegségnek minéműsége fekete vagy kékesfekete foltokra változni, melyek a karokon, a combokon és a testnek minden egyéb részén feltűnedezték sok embernél. (...) Úgy látszott, hogy ennek a betegségnek a gyógyításában sem orvosi tanács, sem semminémű orvosság ereje nem hat és nem használ; mármint akár azért, mert a betegség minéműsége nem adott módot rá, akár azért, mivelhogy a tudatlan kuruzslók (mert a tanult orvosokon felül ezeknek a száma fölöttébb meggyarapodott efféle nőkkel és férfiakkal, kik soha életökben nem tanulták a gyógyítás tudományát) nem ismerték fel a baj eredendő okát, és ennél fogva nem a kellő szereket alkalmazták ellene.”

(Részlet Boccaccio Dekameron című művéből. Fordította: Révay József)

Pestises betegek korabeli ábrázolása

a) Húzd alá a betegség leírását tartalmazó szövegrészeket!

b) Milyen módon és milyen sikerrel próbálták meg útját állni a járványnak?

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Milyen okok játszottak közre a kereszties hadjáratok megindulásában?
2. Melyek voltak a lovagok legfontosabb kötelezettségei?
3. Milyen következményekkel járt a pestisjárvány Európa népességére?

A középkori Magyar Királyság virágkora

- 1 Fogalmazd meg, miből származtak a magyar királyi bevételek a középkor különböző korszakaiban!**

Árpád-kor	Anjou-kor	Hunyadi Mátyás uralkodása

- 2** Mennyi lenne az értéke a jelenleg használatos 200 forintos pénzérmének, ha 14 karátos aranyból vernék?
Számold ki a megadott információk segítségével!

Az arany tisztaságát karátban mérik. Az arany karátszáma egyenes arányosságban áll az értékével. A 24 karátos arany közel 100%-os tisztaságú, nem tartalmaz más fémötvözetet. I. Károly aranyforintját 986 ezrelékes, tehát majdnem tiszta aranyból verték. A 18 karátos arany viszont csak $18/24 = 75\%$ valódi aranyat tartalmaz. (A számoláshoz szükséges adatok: a 200 forintos pénzérme tömege 9 gramm; a 24 karátos arany grammja 10 566 Ft.)

- 3 Válaszolj a kérdésekre a nándorfehérvári csatáról szóló animációs kisfilm megtekintése után!**

a) Milyen kétféle elképzelés létezett a Magyar Királyságban a korszakban a török elleni védelemmel kapcsolatban?

b) Miért nevezhették Nándorfehérvárat az ország kulcsának? Magyarázd meg a stratégiai jelentőségét!

c) Ki védte a várat?

d) Ki volt Kapisztrán János? Milyen szerepet játszott Nándorfehérvár ostromakor?

e) Az ostrom során magyar részről több fordulópont is biztosította a sikeres várvédelmet. *Írj le ezek közül hármat!*

f) Mivel emlékszik a keresztény világ – a mai napig – a nándorfehérvári győzelemre?

- #### 4 Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid alapján!

„A helység kelet felé néző oldalán áll az ott emelt, mondhatatlanul szép fekvésű és pazar kiállítású királyi palota, amely termeivel és más épületeivel, amelyek valóban rászolgálnak a királyi névre, kiemelkedő alkotás, (...) van benne vagy háromszázötven szoba, sőt több is. A kapuja a Dunára nyílik, mely tőle itt körülbelül kétszáz lépésnyi távolságra folyik. (...) A palota másik, keleti oldalánál szőlővel és gyümölcsfákkal pompázó kert van. A kapun belépőnek először egy tágas tér ötlük a szemébe, mely mindenfelé zöldellő tavaszi virágokkal pompázik. (...) Itt négyyszögletes függőudvar van, boltozatokra illetve borospincékre támaszkodik, (...). Kellős közepén remekbe

készült forráskút emelkedik; vörös márványból faragták, múzsák alakja domborodik rajta, s a csúcsán egy Cupido-szobor márványtömlőre helyezkedve nyomja ki a jóízű hideg vizet, mely a szomszéd hegyen fakadó forrásból jut el ide, és zenélő csobogással szökik csöveiből egy márványkádba, majd onnan egy kerek medencébe. Ebből a kútból a híres Mátyás király parancsára (...) örömmünnepek alkalmával bor folyt, ahogy az idősebbektől hallottam, hol fehér, hol vörös; fentebb a hegy lábánál engedték bele ügyesen a vezetékbe.”

(Oláh Miklós leírása a visegrádi királyi palotáról)

a) Magyarázd meg, hogy függött össze Mátyás király hatalmi céljaival gazdag udvartartása!

b) Készíts látványtervet a visegrádi palotáról (vagy annak egy részéről) a leírás alapján a füzetedbe!

- 5 Vesd össze egy rövid fogalmazás keretében a Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom erőviszonyait a 16. század elején a táblázat adatainak felhasználásával! Fogalmazd meg, mihez vezetett mindez 1526-ban!

	Magyar Királyság	Oszmán Birodalom
 Terület (km ²)	300 000	2 000 000
 Lakosságszám (millió fő)	3,2	12,5
 Adóbevétel (ezer forint)	250–300	4–5 000
 Hadsereg létszáma (ezer fő)	25	200

Erőviszonyok 1520 körül

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Milyen állapotban volt az ország az Árpád-ház kihalásakor?
2. Mi jellemezte I. Károly belpolitikáját?
3. Milyen céllal hozták létre a déli végvárvonalat? Melyik volt a legfőbb erőssége?
4. Mi jellemezte Hunyadi Mátyás erős, központosított hatalmát?
5. Igazold a tankönyv térképei alapján, hogy a Magyar Királyság térségi nagyhatalom volt a 14-15. században!
6. Milyen okok vezettek a mohácsi vereséghez?

5.8

A nagy földrajzi felfedezések

- 1 Fogalmazd meg a tankönyv szövegének segítségével, melyek voltak a földrajzi felfedezések okai, feltételei, illetve következményei!

Okok	Feltételek	Következmények

- 2 Készítsd el a szöveg alapján a 16. századi világkereskedelmet bemutató térképvázlatot!

- a) Írd a megfelelő helyre a világkereskedelemben részt vevő földrészek nevét!
- b) Jelöld nyilakkal a kereskedelmi kapcsolatokat!
- c) Írd a nyilakra a szállított termékek nevét!

Az amerikai trópusi ültetvényekről nemesfémeket és gyarmatárut (gyapotot, dohányt, kakaót stb.) szállítottak Nyugat-Európába, ahonnan iparcikkek érkeztek az Újvilágba. Az európai rabszolga-kereskedők a tűzfegyverekért, vasáruért, értéktelen dísz tárgyakért és alkoholért megvett afrikai rabszolgákat Amerikába szállították, így biztosították a munkaerőt az ültetvényeken. Bár a fejlődés centruma nyugatra helyeződött át, az Ázsiával folytatott hagyományos kereskedelmi kapcsolatok is működtek, Európa arannyal fizetett a szárazföldi karavánutakon, illetve a megismert új tengeri útvonalakon érkező keleti luxuscikkekért (selyemért, porcelánért, fűszerekért, teáért stb.). A fejlődésben élen járó Nyugat-Európa iparcikkeket szállított Közép- és Kelet-Európába, amely térség pedig élelmiszer- és nyersanyagellátójává vált Európa nyugati részének.

3 Nevezd meg az Amerikából származó növényeket a leírásuk alapján, majd rendeld a leíráshoz a megfelelő képeket!

- a) A Dél-Amerikából származó gumós növényt kenyérként fogyasztották az indiánok. Európában csak lassan honosodott meg, később azonban forradalmasította az európaiak és az ázsiaiak étkezését is, hozzájárult az éhínségek és a járványok csapásainak csökkentéséhez.

növény neve: _____ kép sorszáma: _____

- b) A több méter magasra megnövő kúszónövény hüvelyszerű terméséből szárítással nyerik ki az édes ételek – fagylalt, sütemények, kompotok – ízesítésére használt illatos fűszert.

növény neve: _____ kép sorszáma: _____

- c) Az indiánok a moszkító szúnyogok csípései ellen, illetve orvosi célokra, sebfertőtlenítésre, kábítószernek használták. Európában is gyorsan terjedt a használata, bár történtek kísérletek a visszaszorítására, egyes országokban törvény és egyházi átok is sújtotta élvezőit. Manapság is rendkívül sokak káros szenvedélye, köztudott egészségkárosító hatásai ellenére.

növény neve: _____ kép sorszáma: _____

- d) A 10–15 m magas örökzöld fa mandula nagyságú, vörösésbarna magját az azték és a maja indiánok pénzként is használták. A vízzel elkevert megőrölt magokat fűszerekkel, mézzel ízesítve italként fogyasztották. Európai elterjedését elősegítette, hogy a hollandok könnyen oldódó port készítettek belőle. Legális élvezeti cikként ma is sokak kedvence világszerte, a cukrászat egyik legfontosabb alapanyaga.

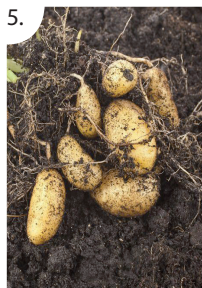
növény neve: _____ kép sorszáma: _____

- e) A két méter magasra megnövő növény csöves szemterméseit a maja indiánok főve, sültve, kásává főzve, kenyérnek sültve fogyasztották, zsenge csöveit egészben is rágcsálták. Magyarul tengerinek vagy törökbúzának nevezték, utalván idegen származására.

növény neve: _____ kép sorszáma: _____

- f) A Dél- és Közép-Amerikában őshonos növényt Európában sokáig csak dísnövényként ültették, piros bogyótermését mérgezőnek, egészségtelennek tartották. Pedig nyersen, savanyúságnak, levesnek, mártásnak, passzírozva üdítőitalnak is felhasználható, emellett számos vitamint is tartalmaz, és gyógyhatása is jelentős.

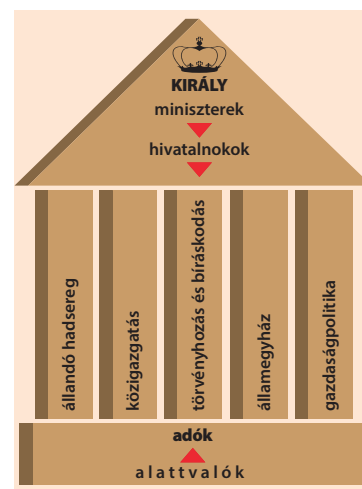
növény neve: _____ kép sorszáma: _____

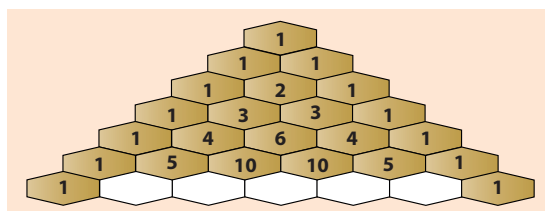
A fejezet összefoglaló kérdései

1. Melyek voltak a földrajzi felfedezések okai?
2. Milyen technikai feltételek és tudományos ismeretek tették lehetővé a felfedezőutakat?
3. Kik voltak a legjelentősebb felfedezők? Milyen tettek köthetők hozzájuk?
4. Mi volt a felfedezések következménye a megismert új területekre nézve?

Állítás	Igaz	Hamis
Európában a könyvnyomtatás feltalálása Gutenberg nevéhez kapcsolható.		
Kálvin fellépését tekintjük a reformáció kezdetének.		
A felfedezések nyomán kialakuló világkereskedelemnek Európa lett a központja.		
A feudalizmus a vállalkozáson alapuló, a haszon növelését célzó rendszer.		
Franciaország XIV. Lajos uralkodása alatt az abszolút monarchia „mintaországává” vált.		

- 4 A 17. század neves tudósa volt a francia Pascal. Az általa szerkesztett háromszög a matematikában a binomiális együtthatók elrendezésére szolgál. Tanulmányozd az ábrát, majd írd be a következő sor számait!

- 5 Fogalmazd meg, mi lehet Pascal aforizmájának (tömör, szellemes, bölcs mondás) az üzenete napjainkban!

„Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike, de gondolkodó nádszál. Nem kell az egész világ-mindenségnek összefognia ellene, hogy összezúzza: egy kis pára, egyetlen csepp víz elegendő hozzá, hogy megölje. De még ha eltaposná a mindenség, akkor is nemesebb lenne, mint a gyilkosa, mert ő tudja, hogy meghal, a mindenség azonban nem is sejti, hogy mennyivel erősebb nála. Tehát minden méltóságunk a gondolkodásban rejlik. Belőle kell nagyságunk tudatát merítenünk, nem a térből és az időből, amelyeket nem tudhatunk betölteni. Igyekezzünk hát helyesen gondolkozni: ez az erkölcs alapelve.”

(Pascal: Gondolatok. Fordította: Pődör László)

- 6 A kortárs La Rochefoucauld kiábrándult az udvari életből. Hogyan tükröződik ez aforizmaiban? Fogalmazd meg saját szavaiddal az idézetek jelentését!

„A királyok úgy tesznek az emberekkel, mint a pénzzel: olyan értéket adnak nekik, amilyent akarnak, s mi kénytelenek vagyunk őket árfolyamuk szerint elfogadni, nem pedig valóságos értékük szerint.”

„Az igazi ékesszólás: megmondani mindent, amit kell, és csak azt mondani, amit kell.”

„Az érdek mindenféle erényt és bűnt megmozgat.”

„Minden hibánk közül a lustaságot ismerjük el legkönnyebb szívvel: meggyőzzük magunkat arról, hogy összefér minden békés erénnyel s nem rombolja le a többieket, csak felfüggeszti a működésüket.”

A fejezet összefoglaló kérdései

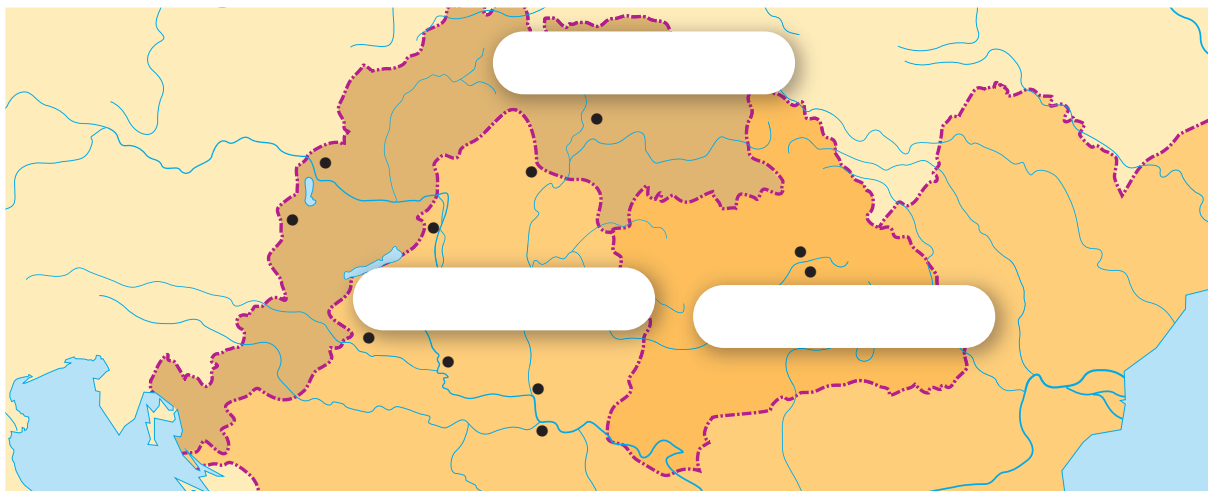
1. Milyen okok miatt, és milyen céllal indult meg a reformáció?
2. Hogyan változott meg Európai vallási térképe a 16. században?
3. Milyen tevékenység képezte a kialakuló kapitalizmus lényegi vonását?
4. Mutasd be a kapitalizmus és a modern bank-, illetve hitelrendszer kialakulása közötti összefüggéseket!

Birodalmak szorításában

1 Oldd meg a feladatokat a tankönyv, a források és ismereteid segítségével!

a) Magyarország 1541-ben három részre szakadt. Írd be a térképbe a megfelelő helyekre a három országrész elnevezését!

b) Állapítsd meg, mely városról/várról szólnak a leírások! Jelöld a térképen is a leírás sorszámával a megfelelő pont mellett!

1. 1541-es elfoglalásával szakad három részre az ország. A Hódoltság központja.

2. 1552-ben Dobó István megvédi a töröktől, 1596-ban azonban a vár török kézre kerül.

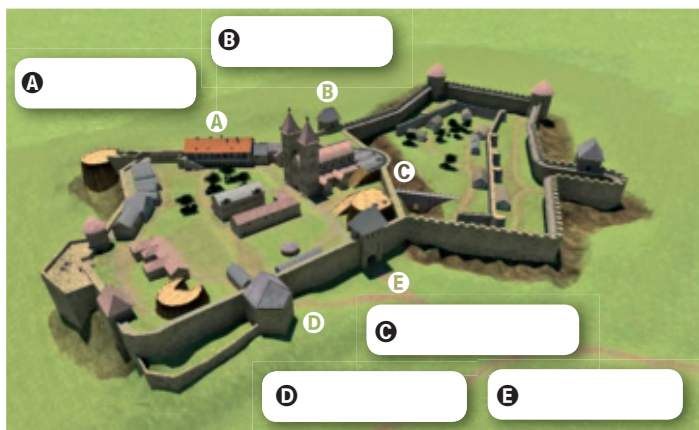
3. Zrínyi Miklós és társainak hősieles kitartása ellenére II. Szulejmán csapatai 1566-ban elfoglalják.

2 Nevezd meg a leírás alapján az egri vár bejelölt részeit! Ha van rá lehetőségetek, nézzétek meg a várról készült animációt is!

Az egri vár nagy alapterületű, szabálytalan alaprajzú erődítmény. Eredetileg a vár középkori főkapuja, a Hippolyt-kapu vezetett a vár udvarára. Ezt azonban az 1552-es ostrom idejére már befalazták, funkcióját a belső vár nagykapuja, a Varkoch-kapu vette át. A kapu mellett hosszan elnyúló fal belső oldalán a falakba épített fedett közlekedő folyosó húzódott, ostrom idején a katonák innen tüzeltek a lőrésen át az ellenségre. A belső vár magas falú építménye, a Kálvária-domb ágyúdombként funkcionált. Az ősi várudvar szolgált az erődítmény életének központjául, körötte helyezkedtek el a legfontosabb épületek. A belső vár északnyugati szakaszán az egyemeletes, eredetileg gótikus stílusú püspöki palota áll, jellegzetessége csúcsíves folyosója, gótikus árkádja. A tér keleti oldalán a kéttornyú, hatalmas püspöki székesegyház található, amely eredetileg román stílusban épült.

A kép és az animáció forrása: Bulátovity László

3 Karikázd be a megfelelő válaszok sorszámát!

„Istennek nevét segítségül híván, minek utána hozzá kezdettem volna egynéhány jámbor tudós atyafiakkal, kik nékem a fordításban segítségül voltak, meg nem szüntem addig, míg nem véghöz vittem a Bibliának egészben való megfordítását.”

a) Kitől származik az idézet?	1. Károli Gáspár	2. Sylvester János	3. Kálti Márk
b) Milyen felekezet tagja volt a fordító?	1. katolikus	2. evangélikus	3. református
c) Milyen nyelvről fordította le a Bibliát?	1. latinról	2. héberről és görögről	3. németről
d) Hol adták ki a Biblia-fordítást?	1. Vizsolyban	2. Budán	3. Debrecenben
e) Melyik évben adták ki a Biblia-fordítást?	1. 1490-ben	2. 1590-ben	3. 1690-ben

4 Fogalmazd meg a szöveg alapján saját szavaiddal, mi jellemzi Erdély nemzeteit/nemzetiségeit!

„[Erdélyt] háromféle nemzet lakja: székelyek, magyarok és szászok (...) hozzájuk kell tennünk azonban az oláhokat [románokat] is, akik száma ezek akármelyikével könnyen egyenlő lehet. (...) [A magyar nyelvű székelyek népe] ma csaknem 30 ezer embert tud fegyverbe állítani (...). Földet művelnek, a legjobb méneseket legeltetik, terményekben bővelkednek. (...) A magyarok, akik közt sok a nemes, földjeiket kitűnően művelik, nem városokban laknak, hanem faluszerűen, várakban és házakban. Részt vesznek az állami életben, műveltebb erkölcsökre törekcszenek. (...) A szászok igen szorgalmasak, dolgozók, leginkább kereskedéssel és mindenfajta iparral foglalkoznak. Olyan buzgók az épületek emelésében, a földművelésben és a szőlőművelésben. (...) [A románok] a magyarok jobbágysai, saját településeik nincsenek, hanem az egész országban elszórtan, nyájaikkal hegyekben és erdőkben rejtőzködve nyomorúságosan folytatják életüket. (...) Bár ilyen különböző nemzetek lakják ugyanazt a földet, csodálatos egyetértésben élnek egymással.”

(Verancsics Antal, 16. századi történetíró)

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Mikor, mely eseménnyel és mely részekre szakadt Magyarország a kora újkorban?
2. Milyen körülmények között és milyen eredménnyel zajlott Eger és Szigetvár ostroma?
3. Mi jellemezte a török korban Magyarország helyzetét?
4. Mit tudsz a reformáció magyarországi elterjedéséről?
5. Mi volt az oka és az eredménye a Rákóczi-szabadságharcnak?

- 1 Húzd alá a Nagy Francia Enciklopédia idézett részletében, milyen erényeit sorolja fel a műnek a szerkesztő! Vitassátok meg ezeket!

„Az általunk közzeendő műben a tudományokat és a művészeteket úgy tárgyaltuk, hogy nem tételeztünk föl semmiféle előzetes ismeretet, mindazt elmondjuk, amit fontos mindegyik tárgyról, a címszavak egymást magyarázzák, következésképp a nomenklatúra [itt: a szótárba foglalt szavak rendszere] sehol sem okoz nehézséget. Amiből arra következtethetünk, hogy ez a mű minden műfajban könyvtárt helyettesíthet a művelt ember számára, és mindegyikben, kivéve a hivatásos tudós saját területét, az elemi ismereteket tartalmazó könyveket fogja pótolni, kifejti a dolgok tényleges alapelveit, jelezni fogja összefüggéseiket, hozzájárul az emberi ismeretek biztosabbá tételéhez és fejlesztéséhez, és megsokszorozva az igazi tudósok, a kiemelkedő művészek és fölvilágosodott hozzáértők számát, újabb előnyöket nyújt a társadalomnak.”

(Részlet a Nagy Francia Enciklopédia bevezetőjéből)

- 2 Mit gondolsz a Wikipédia céljairól? Véleményed szerint lehetnek-e ennek a modern ismerettárnak olyan céljai, mint a Nagy Francia Enciklopédiának?

- 3 Válaszolj a kérdésekre Voltaire *Filozófiai Ábécéjének* szócikkei és ismereteid alapján!

a) Értelmezd Voltaire szavait! Milyen célból írta a *Filozófiai Ábécé* című művét?

„Ábécérendben leírom magamnak mindazt, amit erről a világról gondolni vagyok kénytelen, a magam hasznára csupán, de halálom után talán a becsületes emberek hasznára is.”

b) Milyen hasonlóságot vagy ellentmondást látsz a Voltaire által, illetve az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatában (tankönyv 295. oldal) leírt egyenlőség fogalom között?

„Egyenlőség: Mivel tartozik egy kutya egy kutyának, egy ló egy lónak? Semmivel: egyetlen állat sem függ a hozzá hasonló állattól. (...) Tehát ha az emberek nem különböznenek, minden ember szükségszerűen egyenlő volna. Csak a nyomor, amely együtt jár fajunkkal, az veti alá az egyik embert a másiknak; nem az egyenlőtlenség az igazi szerencsétlenség, hanem a függőség.”

c) Egyetértesz a szerzővel a következőkben leírtakban? Indokold a véleményedet, vitatkozz!

„Az ókorban sokat vitatkoztak a legfőbb jóról. Ugyanennyi haszna lett volna annak, ha arról elmélkednek, hogy mi a legfőbb kék, a legfőbb vagdalt hús, a legfőbb menés, a legfőbb olvasás, és így tovább. Mindenki úgy tesz jót, ahogy tud, s annyit, amennyire a maga módján képes. (...) A legfőbb jó az, ami oly nagy élvezetet okoz, hogy teljességgel képtelen vagy bármi mást érezni, mint ahogy az a legfőbb rossz, ami minden más érzéstől megfoszt.”

(A szócikkeket fordította: Réz Pál)

- 4 Készíts a füzetedbe egy kétoszlopos táblázatot, amelyben összehasonlítod, milyen elvárásokat fogalmaz meg a két szerző a hatalom birtokosaival szemben! Milyen szerintük az ideális uralkodó?

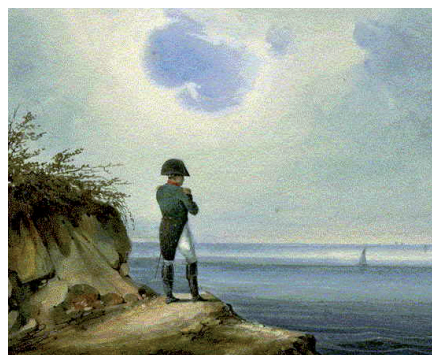
„Kegyesnek, hűségesnek, emberségesnek, őszintének, vallásosnak kell látszani és annak lenni: de lélekben mindig elkészülni az ellenkezőjére, hogy ha a szükség úgy kívánja, aszerint tudjon cselekedni. Meg kell értenie, hogy a fejedelem, kiváltképp az új fejedelem, nem tudja mindig azt tenni, amiért az emberek jónak szokták tartani, részben az állam megtartásának szándékától vezetve, gyakorta kénytelen a hit, könyörületesség, emberiesség és vallás ellen cselekedni. Aszerint kell tehát cselekednie, ahogy a szél fúj, ahogy a szerencse változásai parancsolják, s amint már mondtam, nemcsak a jót kell szem előtt tartania, hanem a rosszat is meg kell tennie, ha a szükség úgy kívánja”.

(Részlet Machiavelli, reneszánsz gondolkodó *A fejedelem* című művéből. Fordította: Kardos Tibor)

„Tehát a fejedelem legfőbb kötelessége az igazságosság. Kézben tartja népének javát, és ezt helyezi minden egyéni érdeke elé. (...) a fejedelem távolról sem korlátlan ura és parancsolója népének, hanem csak legmagasabb rangú szolgája és szerencséjének eszköze. (...) [A fejedelem] második, alapvető kötelessége? Óvja és védelmezzé országát. (...) rendet és fegyelmet kell tartaniuk hadseregükben, komolyan kell foglalkozniuk a hadművészettel, hogy vezethessék csapataikat, el tudják viselni a fáradalmakat, helyesen válasszák meg a csatatereket.”

(Részletek II. Frigyes (1740–1786), felvilágosodás kori porosz uralkodó államtudományi művéből)

- 5 Írj a – napóleoni életút fontos állomásait ábrázoló – festményekhez egy-egy kommentet! Mutasd be a képek alapján Napóleon politikai pályafutását! Kutass a témában az interneten!

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Jellemezd a felvilágosodás eszmevilágát!
2. Milyen következményekkel járt Franciaországban az 1789-ben kirobbanó forradalom?
3. Hogyan vonható meg Napóleon politikai és katonai pályafutásának mérlege?

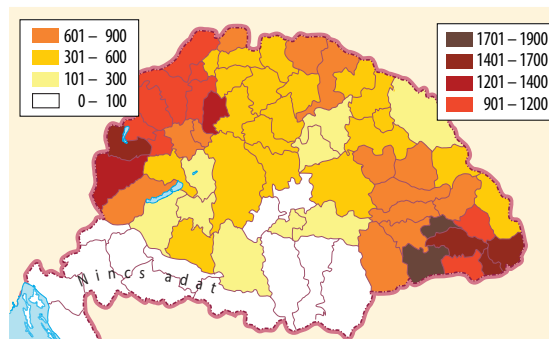
1 Oldd meg a feladatokat a tankönyv, a forrás és ismereteid segítségével!

a) Állapítsd meg, az ország mely területein volt alacsony a népsűrűség!

b) Mely területein volt magas a népsűrűség?

c) Milyen kapcsolatban van mindez az egykori török jelenléttel?

d) Magyarázd meg, mit mutat a népsűrűség!

Magyarország népsűrűsége 1720 körül (fő/m²)

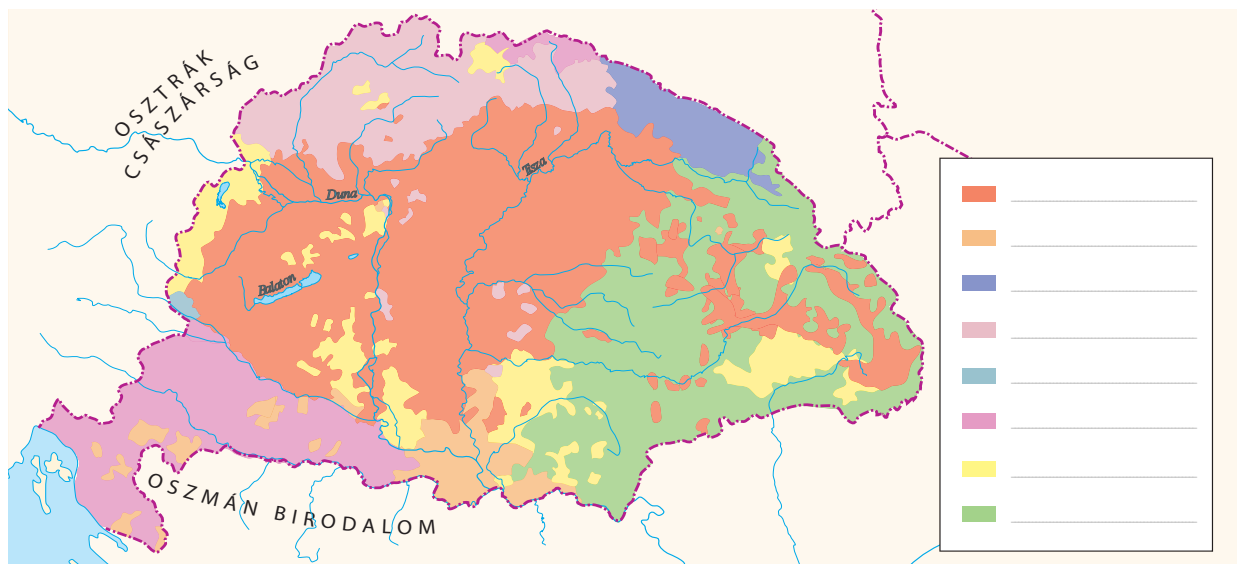
e) A térképvázlaton a népsűrűség mértékegysége fő/négyzetmérföld. Számold át az adatokat fő/km²-re! A füzetedbe dolgozz! Segítségül megadjuk a következő adatot: 1 osztrák mérföld = 7 586 m.

2 Oldd meg a feladatokat a tankönyv, a forrás és ismereteid segítségével!

a) Készíts jelmagyarázatot a 18. századi Magyarország nemzetiségi viszonyait bemutató térképhez!

b) Írd be a térképbe a következő tájegységek neveit!

Alföld; Dunántúl; Felföld/Felvidék; Kárpátalja; Erdély; Bácska; Bánság; Alpokalja

c) Nevezd meg, mely magyarországi nemzetiségekre/nemzetre vonatkoznak a leírások!

1. A 18. század folyamán nagy számban vándoroltak be Havasalföldről és Moldvából Erdélybe, ahol a Székelyföld kivételével túlsúlyba is kerültek. Társadalmuk javarészt parasztságból állt. Vallásuk görögkeleti (ortodox) vagy görög katolikus.

2. A nemzetiség három csoportja különböztethető meg. A szabad királyi városok polgárai és az erdélyi szász polgárok többsége iparos, kereskedő vagy értelmiségi volt, vallásuk jellemzően evangélikus. A 18. században betelepített katolikus, jobbágyokként élő svábok nagyobb tömbökben helyezkedtek el szerte az országban.

3. A Felvidéken élő népcsoport a belső vándorlás révén az ország belsőbb területein (pl. Buda és Pest környéke, Békés megye) is letelepült. Túlnyomórészt jobbágyi sorban éltek, nemeseik a magyar nemesség részének tartották magukat. A Felvidék alacsony eltartóképessége miatt gyakran idénymunkát vállaltak az Alföldön.
4. Országuk a 11. század vége óta a Magyar Királyság társországa volt. Területi önrendelkezéssel bíró magyarországi nemzet. Társadalmukban jelen volt a jobbágyi, a polgári és a nemesi réteg egyaránt. Vallásukat tekintve katolikusok.
5. A török uralom alatt álló országukból a 18. században vándoroltak be, illetve telepítette be őket a Habsburg kormányzat, részben határvédelmi feladatokat bízva rájuk. Az ország déli részén éltek. Görögkeleti (ortodox) vallásúak.
6. Északkelet-Magyarországon, Kárpátalján éltek. Javarészt jobbágyi társadalmuk görög katolikus vallású volt.
7. A 18. században lengyel területekről sok szegény, nyugatról pedig kevés gazdag család vándorolt be Magyarországra. Miután földtulajdonnal nem rendelkeztek, elsősorban a kereskedelemben helyezkedtek el.
8. A 15. századtól betelepülő, vándorló életmódot folytató nemzetiség tagjait erőszakos módszerekkel próbálták beolvasztani (pl. betiltották nyelvüket). A 18. században egyes vármegyék elűldözték őket területükről, majd megkísérelték letelepítésüket.

3. Döntsd el, melyik uralkodóhoz kapcsolódnak a következők! (A közös jellemzőket az ábra metszetébe írd!)

a) megkoronázott magyar uralkodó	g) türelmi rendelet
b) 1740–1780	h) nyelvrendelet
c) 1780–1790	i) jobbágyrendelet
d) német-római császár	j) oktatási rendelet
e) felvilágosult abszolutizmus	k) a birodalom egységesítését célzó reformok
f) rendeleti kormányzás	l) rendeleteinek visszavonása

Mária Terézia

II. József

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Mi jellemezte Magyarország demográfiai helyzetét a török kiűzését követően?
2. Hogyan zajlott az ország benépesítése? Mely nemzetiségek, és az ország mely területeire települtek be?
3. Mi jellemezte Magyarország etnikai helyzetét a 18. század végén?
4. Milyen célból és milyen jellegű reformokkal kísérleteztek a korszakban a közép-európai uralkodók?
5. Mutasd be Mária Terézia oktatási rendeletét!
6. Melyek voltak II. József legismertebb reformjai Magyarországon?
7. Miért mondható kudarcnak uralkodása?

A modern világ születése

- 1 Hasonlítsd össze a megadott szempontok alapján a megismert üzemszervezeti formákat: a céhet, a manufaktúrát és a gyárat!

	Céh	Manufaktúra	Gyár
Kialakulásának helyszíne és időpontja			
Tulajdonos			
Munkavégző			
Munkamegosztás			
Szakértelem szerepe			
Munkaeszközök jellege			
Felhasznált energia			
Reklám			
Termelt mennyiség			
Termékek minősége			
Termékek ára			

- 2 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid alapján!

a) Nagy-Britannia mely adottságainak köszönhető a szerző szerint a gazdasági fejlődés?

„A (...) kedvező körülmények közé tartozik a), hogy több nemű nyers anyagokkal nagy mennyiségben bír (...), és mi hiányzik, azt a tengeren könnyen és olcsón összeszerezheti; b) hogy kimeríthetetlen kőszénbányái vannak, mi nélkül gyárai e képzelhetlen terjedelemben nem juthattak volna, s főképp fontos e körülmény a gőzgépek fölhasználása óta (...) Harmadik fő körülmény c), hogy az éghajlat alkalmas mindennemű ipar' folytatására, és kivált hogy a szigeti helyzet a kereskedelemre utat nyit a világ' minden részeivel.”

(Részletek Szemere Bertalan útinaplójából, 1837)

b) A városi élet mely újszerű vonásait írta le Szemere Bertalan 1837-ben?

„London utczáinak s házfalainak belseje a sokféle csatornákkal mintegy be van szőve. Midőn egy utcát föl-bontanak, látni benne a sok vasinat, mely (...) Londonba életet visz. Mint midőn karunkra nézünk, s látjuk rajta a kéklő ereket. Vastag és vékony, fő és mellécsatornák keresztül kasul szeldelve egymást; ez vizet, az gázt vezet, más rútságot visz ki, s ezeken kívül bizonyos távolságra az utczákon, vas szájak s oszlopok vannak, melyekből, ha kinyitnak, víz rohan ki, vele elöntetni az utcát, megoltani a tüzet. (...) A londoni tunya régi 8-9-kor fölkelvén, a piacot friss zöltséggel tele s illatozva találja, a nélkül hogy tudná hol termett és mikor hozatott. (...)”

c) Milyen elemekkel bővül mindez a 20. század elejére a kép tanúsága szerint?

3 Egészítsd ki a megadott szavak beírásával a távközlés fejlődését bemutató szöveget!

rádió; szupravezetők; hang; távíróján; szikratávíró; televíziózás; fény; műhold;
telefon; száloptika; digitális; hírügynökségek; hírnökök

Már a korai emberi közösségekben szükség volt az információk nagyobb távolságra való eljuttatására. Erre a célra hosszú évezredekig két információhordozó állt rendelkezésre: a _____ és a _____

Az utóbbi gyorsabban és messzebb terjed, az előbbit viszont kevésbé állítják meg az útjába kerülő akadályok. Az ókori görögök Hermész személyében külön istent is képzeltek el a _____ képviselőjére. Az ókor nagy birodalmait nem is lehetett volna kormányozni jól kiépített távközlési hálózat nélkül.

A korszerű elektromos távközlés 1837-ben született meg Morse találmányával; a _____-n pontokból és vonásokból álló üzeneteket lehetett továbbítani. A hírek árujellegét és értékét felismerő vállalkozók egymás után alapították a _____-et. A következő állomás Bell találmánya, a _____ volt 1876-ban.

A 20. század elején a távközlés – a _____, majd a _____ felfedezésével – függetleníttette magát a vezetéktől. A hanginformációk után a század harmincas éveiben a képi információt is sikerült az „éter hullámaira” bízni: megszületett a _____. Hatalmas lépést jelentett a távolság legyőzésében az első hírközlő _____ pályára állítása 1958-ban.

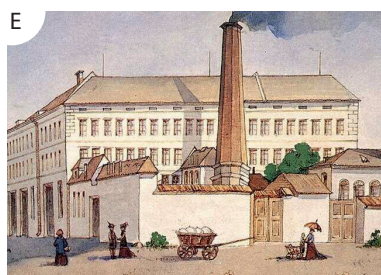
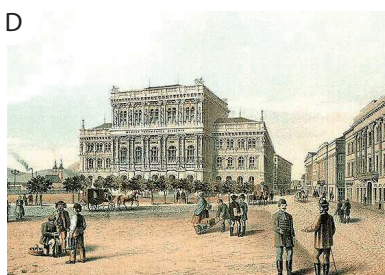
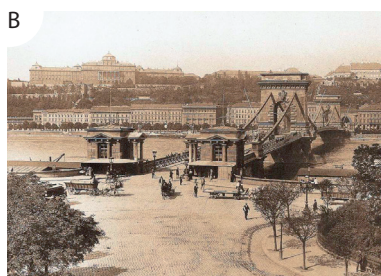
A kábeles hírközlés terjedésének nagy lendületet adott a _____ fejlődése. Az információs társadalom megalapozásában fontos szerepet játszó alkalmazása 1970-ben kezdődött, fényvezető szálak előállításával. Ma már tudjuk, hogy a _____-ből készült huzalokon az információk százszor gyorsabban továbbíthatók. Korunk hírközléstechnikájának jellemző vonása a _____ hírközlés terjedése, s minden valószínűség szerint majdani egyeduralma.

(Fülöp Géza *Az információ* című munkájának egy részlete alapján)

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Melyek voltak az első ipari forradalom legjelentősebb találmányai?
2. Melyek voltak az első ipari forradalom gazdasági, társadalmi és ökológiai következményei?
3. Mely iparágak voltak a második ipari forradalom húzóágazatai?
4. Hogyan rendeződött át a világ gazdaság a második ipari forradalom következtében?

- 1 Nevezd meg Széchenyi István gyakorlati újításait, és dönts el róluk, hogy minek a fejlődéséhez járultak hozzá leginkább!

közlekedés fejlődése

ipar fejlődése

közelet fellendülése

kultúra/tudomány
fejlődése

- 2 Állapítsd meg, a reformkor melyik öt jeles alakjának képzeletbeli beszélgetése olvasható a következőkben!

A: Uraim! Legyen a tett első, a szó csak második! Jómagam számos gyakorlati újítással járultam hozzá hazám fejlődéséhez. Egyévi jövedelmemet fordítottam egy tudós társaság létrehozására.

B: Méltóságod joggal tarthatja magát a legnagyobb magyarnak. De ne tekintse a nemzet jövőjét egy nagy sakkjátéknak! Ne határozzék semmit a népről a nép feje felett! Mindent a népért, mindent a néppel együtt! Ez a demokrácia.

A: Ugyan, a nép ítéletében mindig hibázik! Az ember annyit ér, amennyit használ, és hazájának leginkább az arisztokrácia van hasznára!

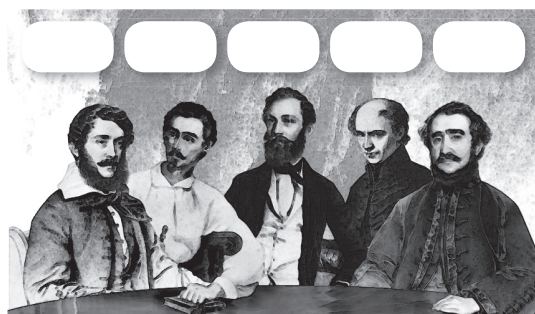
C: Égbe a népet, pokolba az arisztokráciát! A népköltészet az igazi költészet! Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék! Feltámad még egyszer a népek tengere!

D: Méltóságuknak igazuk van: a haza minden előtt! Oly sokat szenvedett már a magyarság tatártól, töröktől... Ó, bár Isten is megáldaná a magyart!

C: Sehonnai bitang ember, akinek a haza becsületénél többet ér rongy élete! Én feláldoznám életem a hazáért!

B: Vegyenek el mindent, csak szabad sajtót adjanak, s nemzetem szabadsága, boldogsága fölött kétségbe nem esem!

E: Beszélünk hosszan és szépen, s aztán azt hisszük, hogy tettünk valamit. Kell, hogy történjenek csodák! Példákat kell adni ennek a nemzetnek, amik a szíveket megerősíték. Jómagam tollammal kívánok szolgálatot tenni a hazának, regényeimmel talán elnyerhetem az „írókirály”, a „nagy mesemondó” elnevezéseket!

A név: _____

B név: _____

C név: _____

D név: _____

E név: _____

3 Rendeld az áprilisi törvények törvénycikkeit a tartalmukat bemutató állításokhoz!

III. törvénycikk Ő Felsége (...) a végrehajtó hatalmat a törvények értelmében független magyar minisztérium által gyakorolják, s bármely rendeleteik, parancsolataik, határozataik, kinevezéseik csak úgy érvényesek, ha a Buda-Pesten székelő miniszterek egyike által is aláíratnak.

IV. törvénycikk A képviselők három évig tartandó egy országgyűlésre, s ezen országgyűlésnek mindhárom évi üléseire választatnak.

V. törvénycikk Az országnak s kapcsolat részeknek mindazon bennszületett, vagy honosított, legalább 20 éves, (...) lakosai, a nőket kivéve, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül, választók:

a) Kik szabad királyi városokban, vagy (...) községekben 300 ezüst forint értékű házat vagy földet, egyéb községekben pedig eddigi úrbéri értelemben vett 1/4 telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot, kizáró tulajdonul (...) bírnak.

VIII. törvénycikk Magyarország s a kapcsolt részek minden lakosai, minden közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik.

IX. törvénycikk Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézsma és pénzbeli fizetések, e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntetnek.

XVIII. törvénycikk Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti, és szabadon terjesztheti.

(Részletek az 1848-as áprilisi törvényekből)

a) A jobbágyság felszabadultak, úrbéres földjeik tulajdonosaivá váltak.	Törvénycikk sorszáma: _____
b) A törvényhozás szerve a népképviselői országgyűlés lett.	Törvénycikk sorszáma: _____
c) Az áprilisi törvények bevezették a közteherviselést.	Törvénycikk sorszáma: _____
d) A választójogot vagyonhatárhoz kötötték.	Törvénycikk sorszáma: _____
e) Az áprilisi törvények biztosították a sajtószabadságot.	Törvénycikk sorszáma: _____
f) A végrehajtó szerv a független, országgyűlésnek felelős kormány lett.	Törvénycikk sorszáma: _____

4 Válaszolj a kérdésekre a tankönyv és ismereteid segítségével! Ha van rá lehetőségetek, nézzétek meg a szabadságharc kirobbanásáról szóló kisfilmet is!

- Miért éleződött ki a győztes forradalmat követően az osztrák kormányzat és a magyar politikai vezetés viszonya? _____
- Mely eseménnyel vette kezdetét a szabadságharc? _____
- Melyik hadjárat volt a szabadságharc csúcspontja? _____
- Mely politikai esemény volt a szabadságharc csúcspontja? _____
- Hogyan sikerült az osztrák kormányzatnak levernie a magyar szabadságharcot? _____
- Hogyan állt bosszút az osztrák kormányzat? _____

A fejezet összefoglaló kérdései

- Melyek voltak a reformkor legfontosabb kérdései/törekvései?
- Mutasd be Széchenyi István gyakorlati munkásságát!
- Mutasd be Kossuth Lajos reformkori programját!
- Melyek voltak az 1848. március 15-i forradalom követelései?
- Mely események jelentették a szabadságharc katonai és politikai csúcspontját?
- Hogyan állt bosszút az osztrák kormányzat a magyar szabadságharc résztvevőin?

1 Oldd meg a feladatokat a források és ismereteid segítségével!

a) Állapítsd meg, melyik európai államokra vonatkoznak a leírások!

Az állam helyzete és céljai a világháború előestéjén	Az állam neve	Betűjele a térképen
Gazdasága fejlődött ugyan, de versenytársai mögött lemaradt. Legfőbb céljai gyarmatbirodalmának megvédése, európai vezető szerepének visszaszerzése és a visszavágás legfőbb ellenfelének.		
Európában a legdinamikusabban fejlődő gazdaságát hátráltatja, hogy csupán korlátozott gyarmatbirodalom birtokosa. Céljai a teljes európai nagyhatalmiság megszerzése és gyarmatainak növelése.		
Az óriási területű állam nagyszámú lakossággal rendelkezik. Gazdasága elmaradott, szinte feudális jellegű. Céljai a hatalomátvitel a Balkánon és Kis-Ázsiában, illetve a fekete-tengeri szorosok megszerzése.		
A nagy területű, soknemzetiségű állam súlyos belpolitikai gondokkal küzd. Célja, hogy befolyást szerezzen a Balkánon, és igazodjon szövetségese közel-keleti terjeszkedéséhez.		
A legnagyobb gyarmatbirodalom ura, a pénzügyi és kereskedelmi világ vezetője. A világ legnagyobb hadiflottájával rendelkezik. Céljai az európai kontinentális egyensúly fenntartása és saját gyarmatbirodalmának megtartása.		

b) Mely országokat személyesítik meg a karikatúra alakjai? Balról jobbra nevezd meg őket!

c) Melyik (szerződés és egyben) szövetségi rendszer létrejöttére utal a karikatúra?

d) Adj találó mondatot a háttal lévő, visszanéző férfi szájába!

e) Mely állam lesz a távozó pár által megszemélyesített szövetség harmadik tagja?

2 Egészítsd ki a tankönyv térképei és ismereteid alapján a következő mondatokat!

Az első világháború a(z) _____-k vereségével végződött. A győztesek legfontosabb célja _____ meggyengítése volt. A versailles-i békeszerződés értelmében Elzász-Lotaringia _____-hoz került. A veszteseket _____ fizetésére is kötelezték. Nagy múltú birodalmak tűntek el Európa térképéről: Törökország és a hazánkat is magába foglaló _____. A történelmi Magyarország területén több ország is, pl. _____, _____ és _____ osztozott. A békerendszernek köszönhetően a nagy középkori múltra visszatekintő _____ újra viszszyarterte függetlenségét.

3 Válaszolj a kérdésekre a források és ismereteid alapján!

„A rabszolgaság már rég letűnt, a jobbágyság is a múlté; a felekezetek testvérekké lettek, csak a férfi és a nő között van még óriási jogi és társadalmi különbség. Nem nyitjuk meg nekik ugyanazon pályákat, mint a férfiaknak; a tudomány csarnokába csak kivételesen eresztjük be őket; más erkölcsöket állítunk fel számukra, s az irántuk való udvariasság szép kötelességének ürügye alatt megfosztjuk őket a jogi önvédelemtől és a demokrácia előnyeitől.”
(Máday Andor író, 1913)

a) Milyen történelmi példákhoz hasonlítja a szerző a nők jogilag alávett helyzetét?

b) Milyen jogokat követel a szerző a nők számára? _____

c) Mennyiben változott meg a nők helyzete a világháború folyamán? Miért?

Lőszergyári munkásnő

d) Foglald össze néhány mondatban a képek alapján, hogyan változott meg a női divat a világháború után!

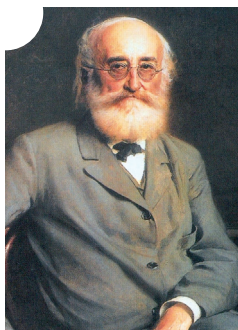

Az 1910-es és az 1920-as évek divatja

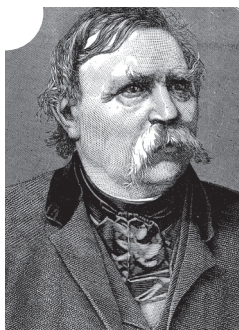
A fejezet összefoglaló kérdései

1. Melyek voltak az első világháború legfontosabb okai?
2. Nevezd meg a két szövetségi rendszert, és sorold fel főbb tagjaikat!
3. Milyen területi változások történtek Európában az első világháborút követően?
4. Mely szempont vezette a győzteseket a háború utáni rendezés során?

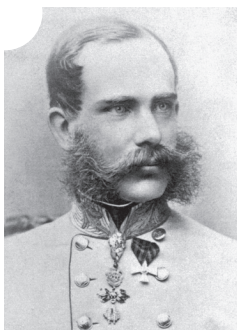
1 Azonosítsd a kiegyezés korának kulcsszereplőit! Írd a képek sarkába a megfelelő betűjelet!

a) Kossuth Lajos

b) Ferenc József

c) Andrássy Gyula

d) Deák Ferenc

e) Tisza Kálmán

2 Egészítsd ki a mondatokat a forrás és ismereteid alapján! A felsorolt kifejezések közül válassz!

dualista; külügy; többnemzetiségű; gazdasági kiegyezés; hadügy

Az Osztrák–Magyar Monarchia 1867 és 1918 között fennállt különleges, _____ állam, pontosabban államszövetség volt Közép-Európában. Két fele a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság volt, melyek a közös uralkodó és a közös ügyként igazgatott _____, _____ és az ezekhez kötődő pénzügyek által összekapcsolt önálló államok voltak. A politikai kiegyezést a közös ügyek költségeinek megosztásáról, a vámunióról és egyéb gazdasági kérdésekről szóló, tízévenként megújítandó _____ egészítette ki. A Monarchia _____ állam volt.

3 Értelmezd a „haza bölcsének” – Deák Ferencnek – tulajdonított mondásokat!

„Az embereket pusztán eszközöknek soha ne tekintsd, bármilyen alatt álljanak is. Tiszteld mindenkit az emberi méltóságot.”

„A rosszul gombolt mellényt újra ki kell gombolni.”

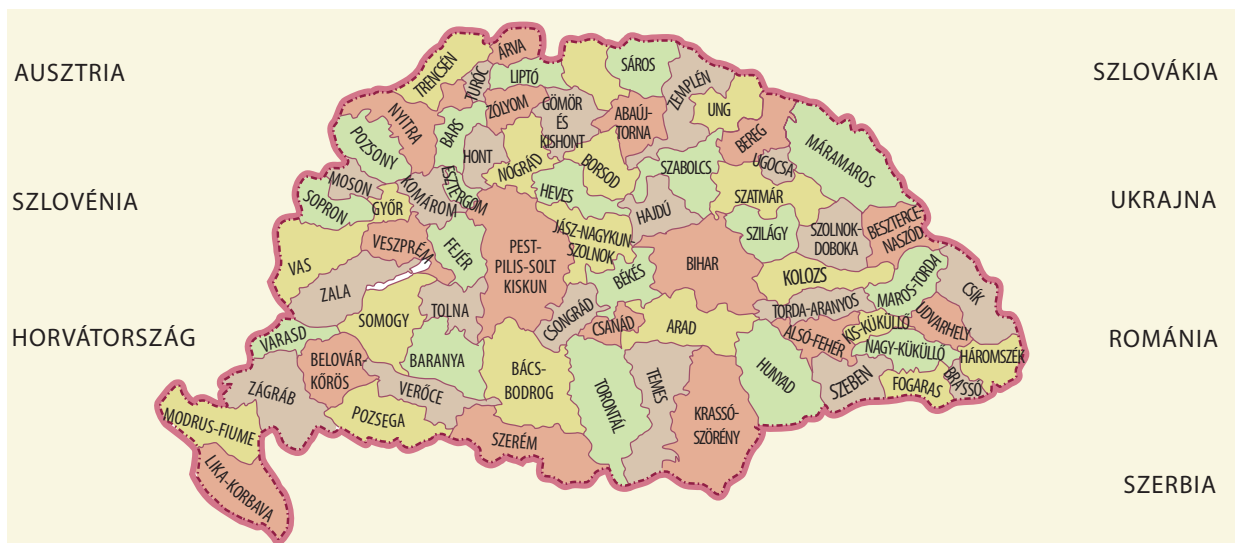
„A hatalom csak eszköz, végcél a népek boldogítása.”

- 4 Írj rövid fogalmazást a reklámhirdetések alapján arról, hogyan változott meg a korszakban az életmód! Térj ki a plakátok tartalmára, célcsoportjaira!

- 5 Oldd meg a feladatokat!

- Jelöld be a térképen a mai országhatárt!
- Jelöld X-szel azokat a megyéket, amelyek részben vagy egészben ma is az ország területéhez tartoznak!
- Készíts statisztikát! Számold össze azokat a megyéket, amelyeknek a teljes területét elcsatolták! _____ db
- Mely megyék területei esnek (részlegesen vagy teljesen) napjainkban a felsorolt országok területére?
Kösd össze a megyéket és az országok neveit!

A fejezet összefoglaló kérdései

- Mi volt a kiegyezés tartalma?
- Milyen okok miatt gyorsultak fel a modernizációs folyamatok a dualizmus időszakában?
- Miért jelentett súlyos politikai problémát a nemzetiségi kérdés?
- Milyen okok vezettek az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásához?

1 Válaszolj a kérdésekre a források és ismereteid segítségével!

„A burzsoázia [polgárság/tőkések] uralmát csak a proletariátus [munkásság] döntheti meg. A marxizmus [kommunizmus] a munkáspárt nevelésével a proletariátus élcsapatát neveli, amely meg tudja ragadni a hatalmat, és el tudja vezetni az egész népet a szocializmushoz, tudja irányítani és szervezni az új rendet, az összes dolgozók és kizsákmányoltak tanítója, vezetője és vezére tud lenni társadalmi életüknek a burzsoázia nélküli és a burzsoázia ellenére való berendezkedésében. (...) Csakis a kommunista társadalomban, amikor a kapitalisták ellenállását már végleg megtörték, amikor a kapitalisták eltűntek [...] csakis akkor szűnik meg az állam, és lehet szó szabadságról. Csak akkor lesz lehetséges és akkor valósul meg az igazán teljes, igazán minden kivételtől mentes demokrácia.”

(Lenin, 1917)

- a) Lenin a német filozófus, Marx osztályharc elméletére hivatkozik a szövegben. Melyik két társadalmi réteg áll egymással szemben eszerint a korszakban?

- b) Milyen sorsot szán a kommunizmus (bolsevizmus) a burzsoáziának?

- c) Fogalmazd meg, mit jelentettek az államosítások!

- d) Mely társadalmi rétegek a bolsevizmus ellenségei a karikatúra tanúsága szerint?

- e) Húzd alá Lenin idézett szövegének azokat a részeit, amelyek a végcélként megjelölt kommunizmust jellemzik!

- f) Igazold vagy cáfold ismereteid alapján, valóban ezek jellemezték-e a kommunista rendszereket!

2 Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid segítségével!

„(...) a válság évei alatt az élelmiszerkészleteket megsemmisítették, nehogy essenek az árak – s tették ezt akkor, amikor munkanélküliek milliói tengődtek nyomorban, az éhhalál peremén. A (...) gazdaságpolitika, amely ezekhez az intézkedésekhez vezetett, (...) 1931–32-ben durva, ijesztő, sokkszerű hatása volt az európaiakra, és a fennálló rendbe vetett maradék hitüket is lerombolta. (...) Nem mondta-e meg Marx előre, hogy a kapitalizmus önnön belső ellentmondásai következtében fog megsemmisülni? (...) A Rajnától keletre 1930-ban nem lehetett megúszni a választást fasizmus és kommunizmus között.”

(Részletek Arthur Koestler műveiből)

- a) Húzd alá a felsoroltak közül az 1929-es gazdasági világválság jelenségeit!

túltermelés; áruhiány; munkanélküliség; nyomor; áremelkedés; árzuhanás

- b) Fogalmazd meg, milyen hatással volt a gazdasági világválság a tömegek demokráciához való viszonyára!

- c) Magyarázd meg, miért „nem lehetett megúszni a választást fasizmus és kommunizmus között” a közép- és kelet-európai térségben!

3 Rendeld a Hitlertől és Goebbelstől származó szöveges és a képi forrásokat a náci ideológia jellemzőihez!

- a) „Fanatizáltam a tömeget, hogy politikám eszközévé tegyem. Szememre hányták, hogy a legalacsonyabb ösztönöket élesztem fel a tömegben. Ez igaz. Ha ésszerű érveléssel állok a tömeg elé, nem ért meg; de ha olyan érzelmeket keltek benne, amelyek szájaíze szerint valók, nyomban követi a parancsot, amelyet adok neki.”
- b) „Majdnem kizárólag az árja faj alkotásának eredménye mindaz, amit ma a művészet, tudomány és technika terén elértünk. (...) Az vetette meg az emberi kultúra alapját, az építette fel ennek az épületnek a falait.”
- c) „Mindenek felett visszataszító az emberiség örök bomlasztó eleme, a zsidóság és mindig csak a zsidóság.”
- d) „Először (...) azt kérdezem tőletek: hiszték-e a Vezérben s velünk együtt a német nép végső totális győzelmében? (...) A Führer parancsol, mi követjük őt.”
- e) „Mi, nemzetiszocialisták, tovább kell, hogy menjünk. Meg kell gondolnunk, hogy újabb területre és termőföldre való jogunk kötelességgé válhat abban a percben, mielőtt a területi nagyobbodás hiánya egy nagy népet halálra ítél. (...) Oroszország és az azt környező államok felé tekinthetünk.”

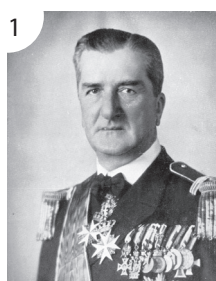
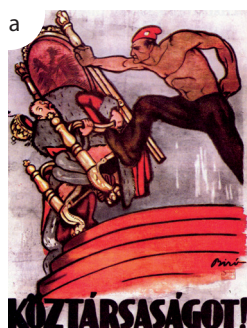
	vezér-elv	demagógia	élettér-elmélet	antiszemitizmus	fajelmélet
szöveg					
kép					

4 Minden tanuló írja össze a demokráciát, illetve a diktatúrát – szerinte – jellemző fogalmakat! Gépeljétek be az összes kifejezést két dokumentumba (annyiszor, ahányszor megjelentek), majd az interneten található szófelhőkészítő program valamelyikével készítsetek belőle látványos képet! (A szófelhő lényege, hogy osztályozza a szavakat gyakoriságuk szerint, majd a leggyakrabban megjelenő szavakat nagyobb betűvel emeli ki, a kevésbé gyakoriakat kisebbel.)

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Melyek voltak az 1929-es gazdasági világválság jelenségei?
2. Miért erősödtek meg a politikai szélsőségek a gazdasági válság időszakában?
3. Mi jellemzi a kommunizmus ideológiáját és a sztálini diktatúrát?
4. Mi jellemzi a nemzetiszocializmus ideológiáját és a náci pártállamot?
5. Nevezd meg a második világháború két szövetségi rendszerét, és sorold fel legfontosabb tagjaikat!
6. Milyen eredménnyel zárult a második világháború?

- 1 Az első világháborút követő időszakban felbomlott az Osztrák–Magyar Monarchia, Magyarországon egy polgári demokratikus forradalom, egy kommunista hatalomátvétel, majd ezekre válaszként egy ellenforradalom bontakozott ki. Állapítsd meg, melyik korszakhoz tartoznak a plakátok, illetve a meghatározó politikusok!

A korszak legfontosabb eseményei	Plakát betűjele	Politikus sorszáma
Károlyi Mihály miniszterelnök, majd később köztársasági elnök lett. Kísérletet tettek az ország demokratizálására.		
A kommunisták, Kun Béla vezetésével kikiáltották a tanácsköztársaságot. Vélte vagy valós ellenségeikkel szemben szervezett erőszakot alkalmaztak. Megszervezték az országot elfoglaló román és csehszlovák csapatokkal szembeszálló Vörös Hadsereget.		
Horthy Miklós lett Magyarország kormányzója. Stabilizálták az ország politikai, társadalmi és gazdasági helyzetét. Meghirdették a revíziót, követelték a Trianon előtti országhatárok helyreállítását.		

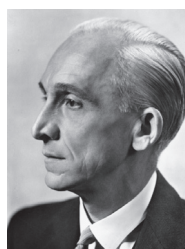
- 2 Állapítsd meg, melyik miniszterelnök a „kakukktojás” az arcképcsarnokban! Indokold is, miért!

Bethlen István politikailag, gazdaságilag és társadalmilag stabilizálta az országot.

Gömbös Gyula reformprogramja során egy tekintélyuralmi rendszer kiépítésre törekedett.

Bárdossy László 1941-ben bejelentette a hadiállapot beállítását a Szovjetunióval.

Szálasi Ferenc német támogatással „nemzetvezető” lett a világháború utolsó szakaszában.

Kakukktojás: _____ Indoklás: _____

3 Egészítsd ki az alábbi mondatokat! A felsorolt kifejezések közül válassz!

zsidóság; Németország; keresztény-nemzeti; Szovjetunió; nyilas párt; szovjet

A Horthy-korszak szellemiségét a _____ eszme határozta meg. Magyarország _____ szövetségeseként, a _____ ellenfeleként lépett be a második világháborúba. Szálasi Ferenc Horthy Miklós lemondatását követően a _____ vezetőjeként jutott hatalomra. Kormányának jelentős szerepe volt a magyarországi _____ elpusztításában. A második világháború végén Magyarország _____ katonai megszállás alá került.

4 Rendeld a szakkifejezésekhez a megfelelő definíciót! Kösd össze őket!

numerus clausus	Az állam biztonsága szempontjából veszélyes, illetve annak nyilvánított személyek, csoportok gyűjtőtáborba, kényszerlakhelyre telepítése vagy idegen országba szállítás.
nyilasok	Magyarországon 1920-ban született törvény, amely meghatározta, hogy az egyes nemzetiségek tagjai csak országos számarányuknak megfelelő számban tanulhatnak az egyetemeken.
holokauszt	A náci Németország által elfoglalt területeken a második világháború alatt végrehajtott, előre eltervezett és irányított népirtás, amelynek körülbelül hatmillió európai zsidó esett áldozatul.
deportálás	A magyar nácik közismert, a párt nevének rövidítése útján keletkezett elnevezése.

5 Nézzétek meg közösen az auschwitzi haláltábort bemutató (angol nyelvű) interaktív térképet! Fogalmazd meg néhány mondatban a benyomásaidat, érzéseidet! Ezt követően közösen beszéljétek meg a látottakat!

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Mutasd be és értékeld Bethlen István szerepét a korszakban!
2. Milyen következményekkel jártak a bécsi döntések Magyarországra nézve?
3. Miért következett be Magyarország német, majd szovjet megszállása?
4. Hogyan vonható meg a Horthy-korszak mérlege?
5. Mutasd be a Szálasi-kormány időszakát!

1 Oldd meg a feladatokat a források és ismereteid segítségével!

„A Balti-tenger melletti Stettintől az Adriai-tenger melletti Triesztig egy vasfüggöny húzódik keresztül a kontinensen. E vonal mögött Közép- és Kelet-Európa államainak valamennyi fővárosa.” (Churchill, 1946)

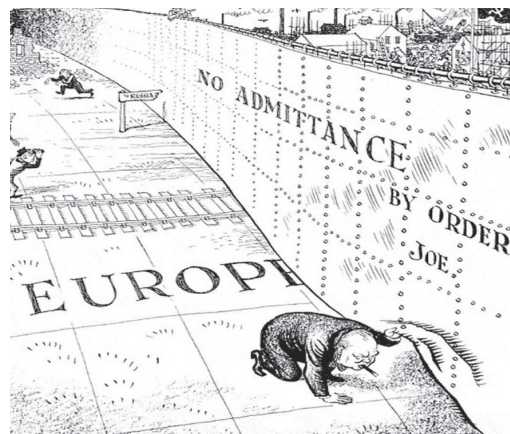
a) Jelöld be a vaktérképen, hol húzódott a képzeletbeli „vasfüggöny”!

b) Színezd pirosra a szovjet blokkba tartozó államokat!

c) Jelöld a betűszavak beírásával az NDK-t és az NSZK-t!

d) Ki lehetett a karikatúra feliratában szereplő „Joe”, akinek „parancsára tilos a belépés” a szovjet blokkba?

e) Hol valósult meg tárgyasult formában a vasfüggöny?

BELÉPNI TILOS! – Joe parancsára
(A térdelve leselkedő alak Churchill, volt brit miniszterelnök.)

2 George Orwell 1984 című regényét a totalitárius rendszerek legmarkánsabb kritikájaként tartják számon mind a mai napig. Kevesen tudják, hogy ő használta először a hidegháború kifejezést. Ezen kívül a regény számos fogalma vált szállóigévé, épült be a köztudatba. Vitassátok meg, mit jelenthetnek a következők!

hidegháború; Nagy Testvér; újbeszél; duplagondol; gondolatrendőrség; elgőzösítés

3 Karikázd be a helyes válaszok sorszámát!

a) Mikor hozták létre az Egyesült Nemzetek Szövetségét?	1. 1950	2. 1945	3. 1939
b) Melyik ország vezetőjeként harcolt a franciák ellen Ho Si Minh?	1. Vietnam	2. Burma	3. Kambodzsa
c) Ki hirdetett a britek ellen erőszakmentességre épülő ellenállást?	1. Arafat	2. Kadhafi	3. Gandhi
d) Ki volt a Szovjetunió vezetője a kubai válság időszakában?	1. Hruscsov	2. Brezsnyev	3. Sztálin

4 Írd a térkép megfelelő helyére a felsorolt – a gyarmati sorból felszabadult – országok betűjelét!

a) India b) Vietnam c) Algéria d) Kongó e) Indonézia f) Marokkó g) Tunézia h) Korea i) Szudán

5 Hasonlítsd össze a kubai válsághoz (1962. október 14. – október 28.) kapcsolódó két forrás hangnemét, érvelését! Magyarázd meg a két szöveg stílusában bekövetkezett változásokat!

Hruscsov szovjet pártfőtitkár üzenete Kennedy amerikai elnöknek (1962. október 26.)

„Önt nyugtalanság tölti el amiatt, hogy mi fegyvereket küldtünk Kubának, hogy segítsünk megszilárdítani védelmi képességét. (...) hogyan értékeljük mi, a Szovjetunió azt, hogy Önök katonai támaszpontokkal vették körül a Szovjetuniót és Szövetségesünket. (...) Az Önök rakétái ott vannak Angliában, Olaszországban, és ellenünk irányulnak. Ott vannak az Önök rakétái Törökországban is. (...) Ön úgy véli, hogy joga van biztonságot követelni saját országának, és követeli azoknak a fegyvereknek az eltávolítását, amelyeket Ön támadónak nevez. Ugyanakkor Ön nem ismeri el a mi jogunkat erre.”

Hruscsov beszámolója a Legfelső Tanács ülésén (1962. december 12.)

„Melyik fél győzött, ki nyert? (...) Az érdekelt felek józanul ítélték meg a helyzetet, és számításba vették, hogy ha nem kerül sor olyan lépésekre, amelyek segítenek úrrá lenni az események veszélyes alakulásán, kirombanhat a harmadik világháború. Kölcsönös engedmények és kompromisszum eredményeként megállapodás jött létre. (...) Egyesek azt mondják, hogy az Egyesült Államok valamilyen vonatkozásban meghátrálásra kényszerített bennünket. Akik ilyen mértékkel mérnek, azoknak azt is el kellene mondanunk, hogy az Egyesült Államok is kénytelen volt meghátrálni. Az államok között felmerült vitás kérdések megoldása háború nélkül, békés úton – ez a békés együttélés politikája a gyakorlatban.”

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Hogyan alakult a közép- és kelet-európai országok sorsa a második világháborút követően?
2. Mit jelent a hidegháború kifejezés?
3. Hogyan alakult Németország sorsa a második világháborút követően?
4. Mikor gyorsult fel a gyarmatok függetlenné válásának folyamata?

A vasfüggöny mögött

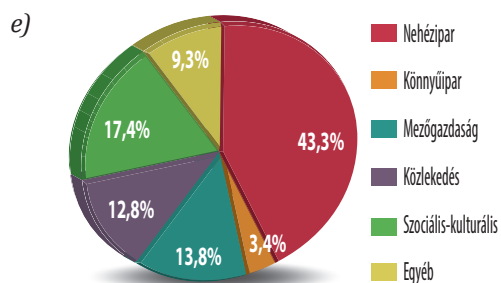
- 1 Határozd meg, hogy a Rákosi-korszak mely jellemzőire vonatkoznak a források! A tankönyved segítségével dolgozz!

a) „Az éberség – nélkülözhetetlen kommunista tulajdonság. Azt jelenti, hogy soha nem feledkezünk meg az osztályharcról, amely a munkások, a dolgozók hadserege és a kizsákmányolók hadserege között folyik, szakadatlanul, életre-halálra, a nép végső győzelméig. (...) Idejében felismerjük az ellenség terveit, taktikáját – leleplezzük és ártalmatlanná tesszük az ellenséget.”

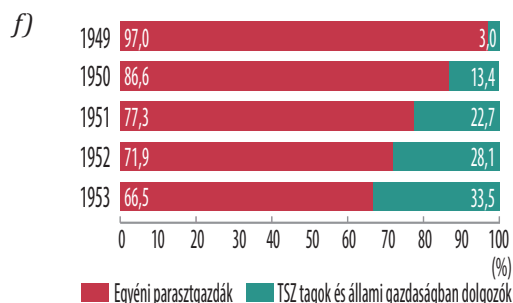
b) „Rákosi elvtárs 60. születésnapja, amelyet most ünnepelünk, egész népünk bensőséges, meghitt ünnepe. De nemcsak a mi népünk ünnepe ez a nap. Népünkkel együtt ünnepel országunk határain túl is az egyszerű emberek sokasága, mert a mi drága Rákosi Mátyásunkat, aki nemcsak a magyar nép ügyéért harcol, hanem az általános emberi haladás, a demokrácia, a szocializmus, a béke magasztos ügyéért is, milliók és milliók ismerik és tisztelik az egész világon.”

c) „A pernek bizonyítania kell, hogy a vádlott püspökök a régi rend visszaállítását akarják, esküdt ellenségei a népi demokráciának, illegálisan dolgoznak ellene, megszegik törvényeit, kémkednek, valutaüzletet kötnek.”

d) „A női ideál szerencsére megváltozott. Nem kötelező már nádszálkarcsú, légies tüneményként járkalni a világban. Az esett vállú, kígyózó modernség már senkinek sem tetszik. Örülünk a gyermekocsi fölé hajló telt fiatalasszonynak, jól felépített „stramm” nőket szeretünk látni a darun, s az sem baj, ha a SZIT-es [ifjűmunkás] kislány majd kicsattan a duzzadó élettől.”

Beruházások megoszlása (%) 1953

A mezőgazdaságban dolgozók megoszlása (%)

g) „A munkások 13,3%-ának nincs télikabátja, közel a felének kettőnél kevesebb szövetöltönye, a nők egyharmadának csak egy vagy még ennyi szövetruhája sincs.”

h) „Mindeddig nem tudtuk, miért különítettek el bennünket (...). Az egyik ávós tiszt közölte velünk, hogy az ország területén belüli munkára visznek bennünket, »ahol módunk lesz jóvátenni a bűnünket, amit a nép ellen elkövettünk«.”

- 2 Vegyél részt egy virtuális látogatáson a recski kényszermunkatáborban! Képzeld el, és írd le a füzetedbe a tábor egy lakójának egy napját!

3 **Dönts el az 1956-os forradalom idézett követeléseiről, hogy milyen jellegűek voltak! Írd a betűjeleket a megfelelő helyre!**

- A) Az összes szovjet csapatoknak azonnali kivonását követeljük Magyarországról a békeszerződés határozatai alapján.
- B) Általános, egyenlő és titkos választásokat követelünk az országban több párt részvételével (...).
- C) Követeljük a magyar-szovjet és magyar-jugoszláv politikai, gazdasági és szellemi kapcsolatok felülvizsgálatát és új rendezését a politikai és gazdasági teljes egyenrangúság és az egymás belügyeibe való be nem avatkozás alapján.
- D) Követeljük az egész magyar gazdasági élet átszervezését szakembereink bevonásával. Vizsgálják felül a tervgazdaságon alapuló egész gazdasági rendszerünket, a hazai adottságoknak és magyar népünk létérdekeinek szem előtt tartásával.
- E) Követeljük az iparban alkalmazott normák teljes revízióját, a munkások és értelmiség bérköveteléseinek sürgős és alapvető rendezését. Kérjük a munkások létminimumának megállapítását.
- F) Követeljük a beszolgáltatási rendszer új alapokra fektetését és a termények okszerű felhasználását.
- G) Teljes vélemény-, szólás- és sajtószabadságot, szabad rádiót követelünk (...).
- H) Követeljük, hogy a sztálini zsarnokság és politikai elnyomás jelképét, a Sztálin-szobrot a leggyorsabban bontsák le, és helyébe az 1848-49-es szabadságharc hőseinek és mártírjainak méltó emlékművet emeljenek.
- I) A meglévő, magyar népnek idegen címer helyett kívánjuk a régi magyar Kossuth-címer visszaállítását. Követeljük, hogy március 15. és október 6. nemzeti ünnep és munkaszüneti nap legyen.

a politikai élet demokratizálása

Magyarország függetlenségének helyreállítása

szociális követelések

mélyreható gazdasági reformok

a nemzeti jelképek helyreállítása

szabadságjogok biztosítása

4 **Keressetek otthon – szüleitekkel, nagyszüleitekkel együtt – a Kádár-korszakból származó családi fényképeket! Kérjétek meg családtagjaitokat, mesélgék el a fénykép születésének körülményeit! Otthon vagy az iskolában digitalizáljátok a képeket! Vetítsétek le a képeket az órán! Mindenki kommentálja a képeit! Mondandótokban térjétek ki a Kádár-korszak mindennapjainak bemutatására!**

Fénykép a '70-es évekből

5 **Fogalmazd meg röviden, mi a humoros a következő viccekben, a Kádár-korszak mely jelenségeit, jellemzőit figurázzák ki!**

Miért a legfejlettebb rendszer a szocializmus?

– Mert minden előző rendszernek a savát-borsát átvette: az őskortól a termelőeszközöket, a rabszolgatartó társadalomból a bérezést, a feudalizmusból a kiskirályokat, a kapitalizmusból a válságokat.

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Mi jellemezte az ötvenes évek nyílt kommunista diktatúráját Magyarországon?
2. Melyek voltak az 1956-os forradalom követelései?
3. Mi lett a forradalom és szabadságharc sorsa?
4. Milyen rendszert épített ki Kádár János a forradalom leverése után?
5. Mivel magyarázható a Kádár-rendszer hazai és nemzetközi viszonylagos elfogadottsága?

- 1 Csehszlovákiában 1968-ban a népszerű Alexander Dubcek lett a pártfőtitkár, aki reformokkal kívánta „emberarcúvá” alakítani a szocialista államot. Szabad választásokat ígért, enyhített a cenzúrán, nyitott a piacgazdaság felé. A Szovjetunió és a szocialista blokk országai (köztük Magyarország is) – félve Csehszlovákia kiszakadásától – a Brezsnyev-doktrína értelmében megtámadták és megszállták az országot. A „prágai tavaszt” leverték. Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid segítségével!

a) Értelmezd a kifejezést: „emberarcú szocializmus”! _____

b) Melyik szocialista ország tett kísérletet (a prágai tavaszt megelőzően) a függetlenedésre és a demokratizálódásra!

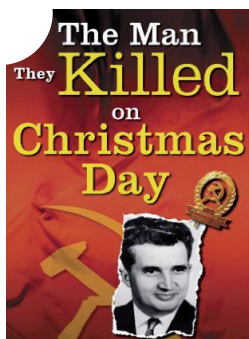
c) Milyen érvek voltak a szovjet vezetőknek a beavatkozás igazolására?

„Az SZKP [a Szovjetunió Kommunista Pártja] állandóan síkraszállt azért, hogy minden szocialista ország fejlődésének konkrét formáit a szocializmus útján speciális nemzeti feltételeinek figyelembevételével határozza meg, de természetesen a szocializmus építésének vannak általános törvényszerűségei. Az ezektől való eltérés a szocializmustól való eltéréshez vezethet. Ha a szocializmussal szemben ellenséges belső vagy külső erők valamely szocialista ország fejlődését megpróbálnák a kapitalista rendszer restaurációjára [visszaállítására] fordítani, ha ebben az országban a szocializmust veszély fenyegetné, ez veszélyeztetné a szocialista államok közösségének biztonságát, így ez a probléma nemcsak az adott országoké, hanem általános probléma, amellyel minden szocialista országnak törődnie kell.”

(Brezsnyev-doktrína, Pravda, 1968. november 13.)

- 2 Állapítsd meg, a közép- és kelet-európai rendszerváltozások időszakának mely jelentős eseményeit dokumentálják a képek! A felsoroltakból válassz! Írd a megfelelő betűjelet a kép sarkába!

a) Tüntetés a prágai Vencel-téren; b) Litvánia, Lettország és Észtország kétmillió lakója 600 kilométeres étláncot alkotott országaikon át; c) A berlini fal lebontása; d) A szovjet csapatok végleges kivonulása; e) A román diktátor kivégzése; f) Lech Wałęsa lengyel ellenzéki vezető; g) A szovjet pártfőtitkár és az amerikai elnök találkozója

3 A keleti tömb országaiban megtörtént rendszerváltozások nyomán jelentős mértékben átalakult Közép- és Kelet-Európa térképe. Oldd meg a feladatokat!

a) Állapítsd meg, milyen új (európai) államok alakultak ki a felsorolt államok területén!

Szovjetunió _____

Jugoszlávia _____

Csehszlovákia _____

b) Írd a térség államainak betűjelét a térkép megfelelő helyére!

c) Sorold fel a Magyarországgal szomszédos államokat!

4 Válaszolj a kérdésekre a magyarországi ellenzék 12 pontjának (tankönyv 315. oldal) elolvasása után!

a) Miért követelték a többpártrendszert? _____

b) Mit jelentett a rendőrállam kifejezés? _____

c) Mit értettek az oktatás szabadsága alatt? _____

d) Miért fontos a sztrájkjog? _____

e) Mit jelent a tulajdonformák egyenjogúsága? _____

f) Mit jelent a felelős kisebbségi és menekültpolitika kifejezés? _____

g) Miért követeltek igazságot az 1956-os forradalom mártírjainak? _____

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Miért került súlyos társadalmi és gazdasági válságba a Szovjetunió az 1980-as évekre?
2. Milyen következményekkel járt a nagyhatalmak közötti fegyverkezési verseny?
3. Mi tette lehetővé azt, hogy Közép- és Kelet-Európa országaiban rendszerváltozás történhessen?
4. Melyek voltak a magyarországi politikai ellenzék legfontosabb követelései?

Magyarország szomszédjai és Európa

- 1 Készítsd el az Európai Unió bővülését bemutató térképvázlatot! Alakítsd ki a jelmagyarázatot, és annak megfelelően színezd ki, illetve jelöld a tagállamokat!

☐	1952 Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország, Olaszország
☐	1973 Dánia, Egyesült Királyság, Írország
☐	1981 Görögország
☐	1986 Portugália, Spanyolország
☐	1995 Ausztria, Finnország, Svédország
☐	2004 Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia
☐	2007 Bulgária, Románia
☐	2013 Horvátország

- 2 Oldd meg a feladatokat a források és ismereteid alapján!

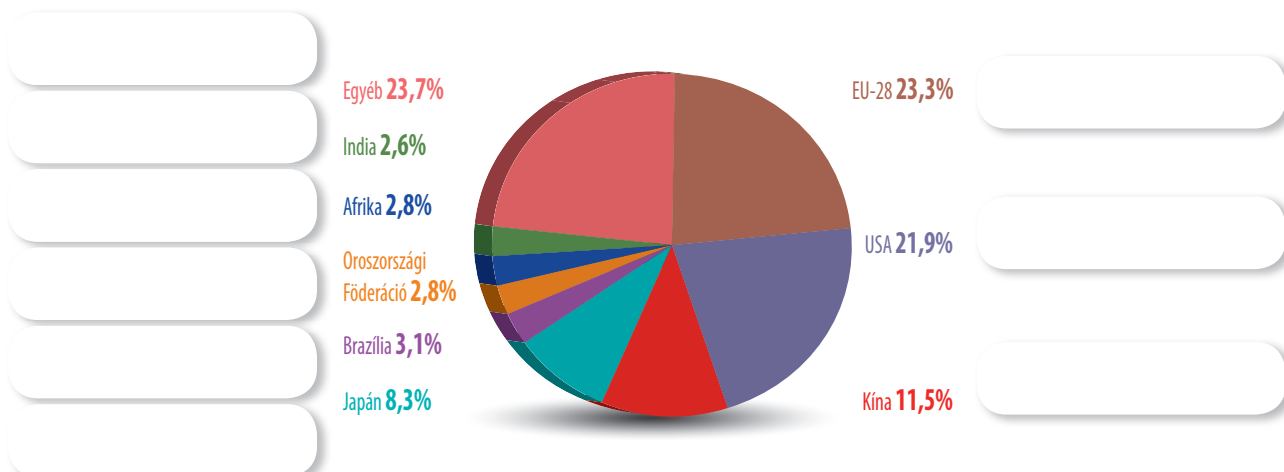
„Én mindig is éreztem, ám most még erősebben érzem, mint valaha, e földrészt [Európát] benépesítő nemzetek közös vonásait. [...] Természetüknél fogva az lenne a legmegfelelőbb, ha egy egészet alkotnának úgy, hogy az a világban felépítése és természete révén a középpontban foglalna helyet.”

(De Gaulle francia köztársasági elnök emlékirataiból)

a) Mi az egyik fő célja a forrás szerzője szerint az egységes Európa létrehozásának?

b) Teljesítette ezt a célt az Európai Unió? Igazold a lenti diagram alapján!

c) A világ GDP-jének értéke 2012-ben 71 619,3 milliárd USA dollár volt. Számold ki, mennyivel részesültek ebből a kördiagramban ábrázolt országok/térségek! Írd az adatokat a százalékos arányok mellé! Keresd meg az interneten a világ GDP-jére vonatkozó legfrissebb adatokat!

A világ bruttó hazai termékének (GDP*) megoszlása (2012, %) Forrás: Eurostat

* az egy év alatt előállított végső felhasználásra szánt javak (termékek és szolgáltatások) összértéke

3 Azonosítsd a képen megjelenő európai nevezetességeket! Írd az épület betűjelét a megfelelő rajz fölé!

- A) párizsi diadalív
- B) brüsszeli atomium
- C) londoni Tower Bridge
- D) londoni Big Ben
- E) párizsi Eiffel-torony
- F) pisai ferde torony

4 Oldd meg a feladatokat!

- a) Az Európai Unió hivatalos jelmondata magyar nyelven „Egység a sokféleségben”. Állapítsd meg, mely tagországok nyelvén olvasható ez a jelmondat a következőkben!

Единство в многообразието	_____	Ενωμένοι στην πολυμορφία	_____
United in diversity	_____	Uniti nella diversità	_____
Unie dans la diversité	_____	Zjednoczeni w różnorodności	_____
In Vielfalt geeint	_____	Unida en la diversidad	_____

- b) Rajzolj a füzetedbe egy plakátot vagy egy logót, amellyel megjeleníted az „Egység a sokféleségben” jelmondatot!

5 Honnan ered Európa neve?

Rakd helyes sorrendbe a felsorolt szavakat, és megtudod!

a; a; akít; alakjában; bika; elrabolt; Európé; főisten; főnő; görög; királynő; mitológia; szerint; volt; Zeusz

- 6 Látogass el az EU gyermekjogi honlapjára, ahol információkat találhatsz többek között arról, milyen jogaid vannak a mindennapi életben; mit jelent a véleményed kifejtéséhez való jog; milyen típusú oktatást és képzést várhatsz el! Játssz az itt található játékokkal, nézd meg a rajzfilmeket, videókat! (<http://ec.europa.eu>)**

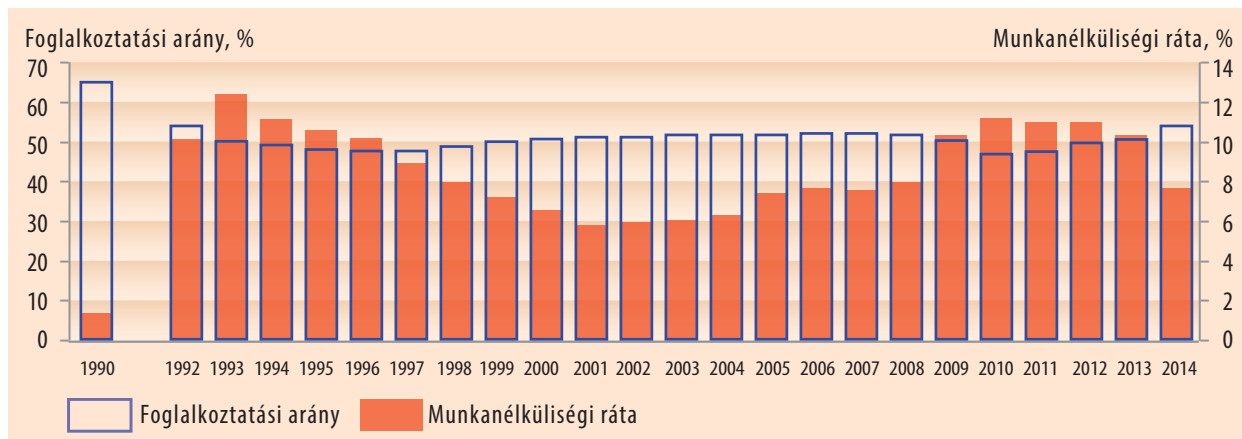
A fejezet összefoglaló kérdései

1. Mely államok Magyarország szomszédjai?
2. Sorold fel az Európai Unió tagállamait!
3. Mikor vált Magyarország – a volt szocialista országok többségéhez hasonlóan – az Európai Unió tagjává?

A magyar társadalom a rendszerváltozás után

1 Egészítsd ki a mondatokat a forrás és ismereteid alapján!

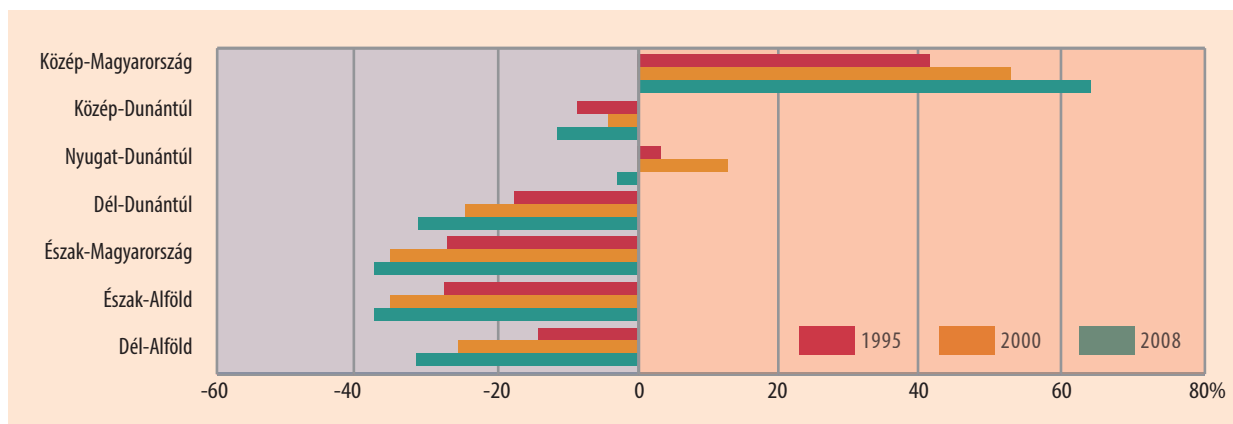

A főbb munkaerőpiaci trendek. Forrás: KSH

A rendszerváltozást követően Magyarországon a munkanélküliség _____, ennek legfőbb oka a _____ volt. A munkanélküliség a „tetőpontot” _____-ban érte el, ekkor a gazdaságilag aktív népesség _____%a volt munkanélküli. Általában elmondható, hogy minél _____ valakinek az iskolai végzettsége, annál _____ a valószínűsége annak, hogy munkanélkülivé válik.

A foglalkoztatottság a rendszerváltozást követő években jelentős mértékben _____. A folyamat a mélypontját _____ban érte el, majd ezt _____követte. 2008–2009-ben ismét _____a _____hatása miatt.

2 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid alapján!

A régiók egy főre jutó GDP értékének eltérése az országostól. Forrás: KSH

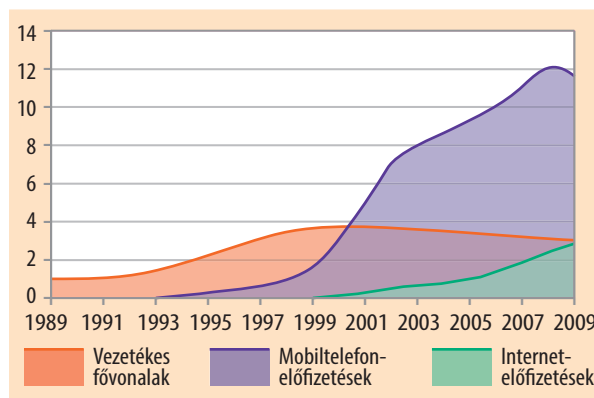
a) Milyen következményekkel járt a társadalomra nézve az, hogy régióként eltérően alakult az egy főre eső GDP? (GDP lásd munkafüzet 50. oldal)

b) Hogyan értékeled annak a régiónak a helyzetét, ahol te élsz?

3 Egészítsd ki a mondatokat a forrás és ismereteid alapján!

a) Megváltoztak a kommunikációs szokások, mert _____

b) _____ a vezetékes telefonokra történő előfizetések aránya, mert _____

A vezetékes telefonvonalak, a mobiltelefonos és az internet-előfizetések száma. Forrás: KSH

4 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid segítségével!

A nevelési-oktatási intézmény típusa	1989/1990	2000/2001	2008/2009	2009/2010
Óvodás gyermekek aránya a 3–5 évesek között (%)	85,7	86,2	87,4	86,7
Középfokú oktatásban				
szakiskolai tanulók aránya (%)	44,1	23,1	23,3	23,8
gimnáziumba járók aránya (%)	23,8	32,9	35,5	34,6
szakközépiskolába járók aránya (%)	32,1	44,0	41,2	41,6
Felsőoktatásra jelentkezetekből felvett nappali tagozatosok aránya (%)	34,9	54,9	77,8	67,4
Nappali tagozatosok aránya az összes hallgató között (%)	71,8	56,2	63,8	65,5

Forrás: KSH

a) Melyek a legfontosabb változások a rendszerváltozást követően az iskolatípus-választásban?

b) Mi az összefüggés az iskolai végzettség és a munkaerőpiaci érvényesülés között?

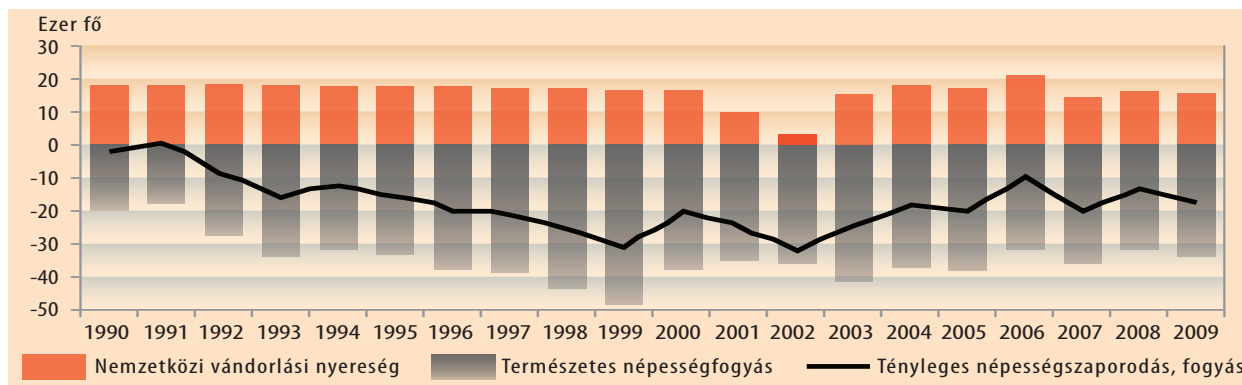
A fejezet összefoglaló kérdései

1. Milyen okok miatt alakult át alapvetően a magyar társadalom szerkezete a rendszerváltozást követően?
2. Miért alakultak ki jelentős jövedelmi különbségek?

Népességfogyás, szegénység

1 Egészítsd ki a mondatokat!

A népességszámot alakító tényezők. Forrás: KSH

A népesedéssel összefüggő kedvezőtlen folyamatok már a rendszerváltozást megelőző években elkezdődtek. A társadalom egyik legnagyobb problémája, hogy _____ az ország lakossága, mivel _____ gyermek születik, mint ahányan meghalnak. A természetes fogyás a _____ népességnyeresége sem képes ellensúlyozni.

2 Milyen okai vannak, hogy Magyarországon a rendszerváltozás után is folytatódott a természetes népességfogyás?

3 Oldd meg a feladatokat a táblázat segítségével!

Termék, szolgáltatás	1989	2009	Termék, szolgáltatás	1989	2009
Sertésárja, csontos, kg	120,0	1 101	Fehér ig, pamut típusú, hosszú ujjú	526,0	5 768
Téliszalámi, csemege, kg	327,0	4 980	Női pulóver akril, vékony, hosszú ujjú	576,0	4 720
Tojás, 10 db	34,0	314	Automata mosógép, előltöltős	19 550,0	75 160
Pasztőrözött tej, 2,8% zsírtartalom, l	12,8	201	Földgáz, vezetékes, 10 m ³	39,2	1 070
Kenyér, házi jellegű, kg	15,0	293	Elektromos energia kWh	1,5	27
Kristálycukor, kg	28,0	215	Férfi hagyományos hajvágás	43,3	1270
Fehér asztali bor, 1 l, üveg	48,0	457			

Egyes termékek/szolgáltatások ára (Ft). Forrás: KSH

a) Húzd alá a táblázatban azokat a termékeket vagy szolgáltatásokat, amelyek áremelkedése súlyosan érintette a legszegényebbeket!

b) Számold ki, hány százalékos volt az árnövekedés 1989 és 2009 között az alapvető élelmiszercikkek esetében!

tej: _____ % kenyér: _____ %

tojás: _____ % cukor: _____ %

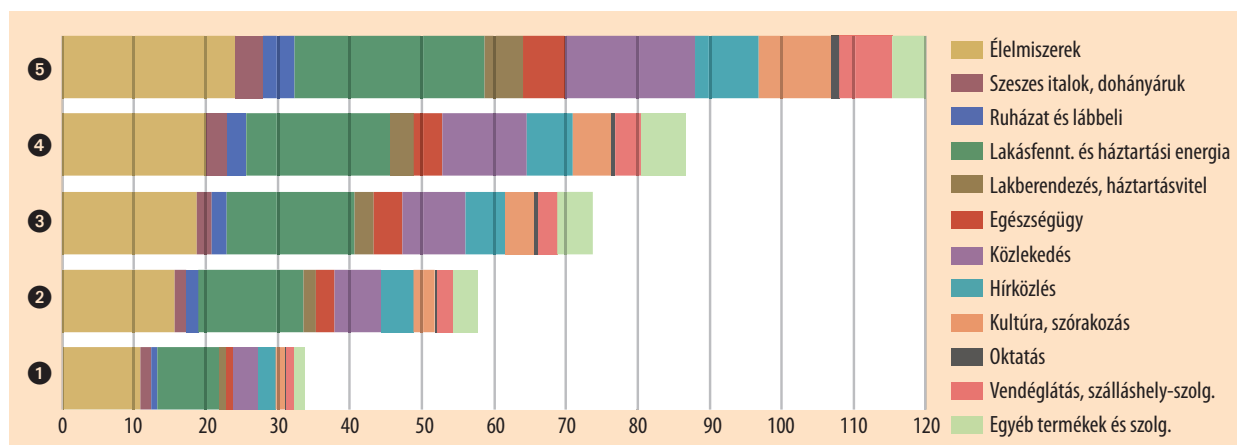
c) Milyen következményekkel járt az áremelkedés a munkanélküliek és a többgyermekes családok esetében?

4 Döntsd el, melyik magyarázat írja körül az abszolút szegénységet, és melyik a relatív szegénységet!

a) Saját létfenntartáshoz szükséges eszközeit nem tudja megtermelni, és a létminimum alatt él. _____

b) A társadalom nagy többségéhez képest szegény. _____

5 Fogalmazd meg az ábra alapján, miben tér el a legmagasabb jövedelemmel rendelkező rétegek (5. jövedelmi ötöd) fogyasztása a legszegényebektől (1. jövedelmi ötöd)! Vitassátok meg ezt a kérdést közösen is!

A háztartások egy főre jutó fogyasztási kiadása jövedelmi ötödök szerint (ezer Ft) Forrás: KSH

A fejezet összefoglaló kérdései

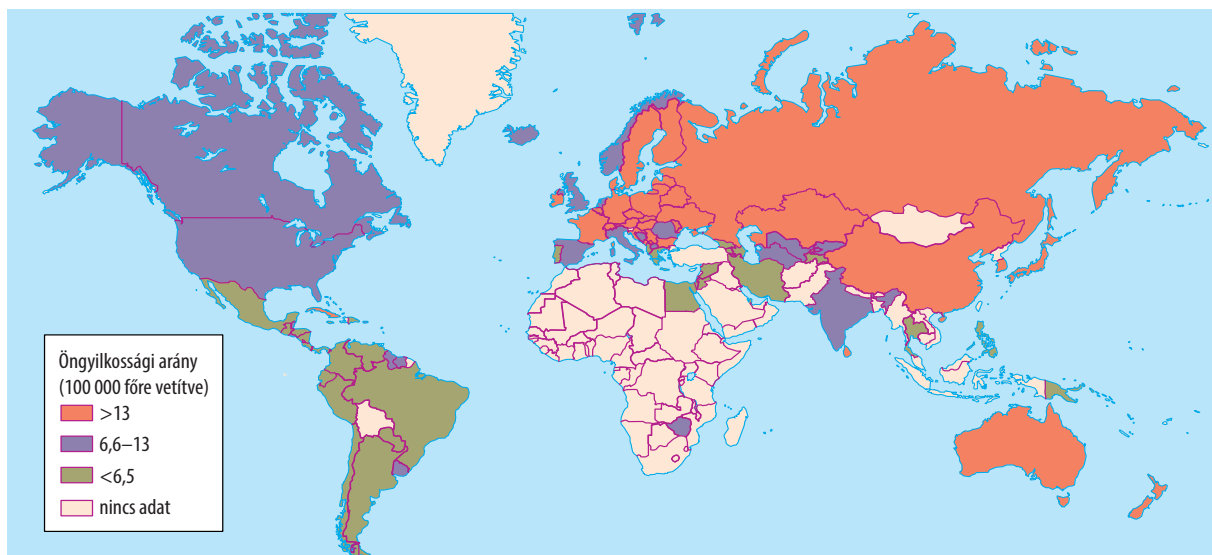
1. Milyen okokkal magyarázható a magyarországi népesség számának csökkenése?
2. Milyen következményekkel járt a munkanélküliség növekedése a rendszerváltozást követően Magyarországon?
3. Milyen összefüggést tapasztalsz az alacsony iskolázottság és a kedvezőtlen társadalmi pozíció között?
4. Fogalmazd meg az abszolút és a relatív szegénység közötti különbséget!

Deviancia

1 Oldd meg a feladatokat az öngyilkosság gyakoriságát bemutató világtérkép és ismereteid segítségével!

- a) Azonosíts három-három országot, ahol a legmagasabb, illetve a legalacsonyabb az öngyilkosságok aránya! Jelöld őket a térképen az ország betűjelével!

- b) Fogalmazd meg, jellemzően milyen országokban magas, illetve alacsony az öngyilkossági arány! (Gondolj pl. a gazdasági helyzetre, vallásosságra!)

- c) Sorolj fel néhány okot, amelyek miatt egy fiatal, egy középkorú, illetve egy idős ember öngyilkosságot követ el!

- d) Fogalmazd meg saját szavaiddal Euripidész, az ókori görög tragédiaköltő mondatát!
„Őrült, aki halni vágy, még a rút élet is szebb, mint a szép halál.”

2 Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid segítségével!

„Egész idő alatt, amíg csak drogokat használtam, úgy gondoltam, hogy a kezemben tartom az életem, és hogy minden rendben van. De mindent romokban hagytam magam mögött, amit csak felépítettem, amiért csak harcoltam az életem során. Minden drogmentes barátommal és a családommal is megszakítottam a kapcsolatot, így barátaim nem, csak drogos társaim maradtak. Minden napom egyetlen dolog körül forgott: hogy hogyan szerezzem meg a szükséges pénzt a kábítószerekre. Bármit hajlandó lettem volna megtenni azért, hogy megszerezsem az amfetamin-adagomat – az volt számomra az egyetlen dolog az életben.” (Egy drogos fiatal önvallomásából)

- a) Említs néhány okot, ami miatt szerinted a fiatalok a droghoz nyúlnak!

- b) Fogalmazd meg, mit jelent a drogtól való fizikai (testi), illetve pszichikai (lelki) függőség!

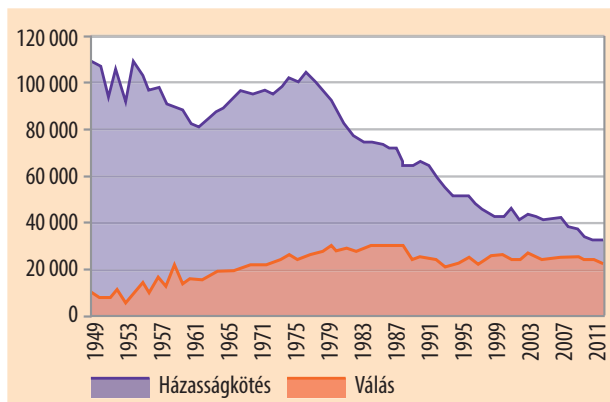
c) Milyen egyéb deviáns magatartásformák alakulhatnak ki a kábítószer-fogyasztás következtében?

- 3 Hogyan ítéled meg a felsorolt társadalmi jelenségeket? Írd a táblázat megfelelő oszlopába!
Vitassátok meg közösen a kérdést!

Jelenség	Devianciának tartom, mert...	Nem tartom devianciának, mert...
Homoszexualitás		
Hajléktalanság		
Alkoholizmus		
Kábítószerhasználat		
Öngyilkosság		

Foglald össze, mit tapasztaltál a kérdésekkel kapcsolatban az osztályban!

- 4 Magyarországon a válások aránya tartósan magas. Vitassátok meg ennek okait! Volt-e különbség a fiúk és a lányok véleménye között?

Házasságkötések és válások száma Magyarországon. Forrás: KSH

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Kit tekinthetünk deviáns magatartású személynek?
2. Mit jelent a normakövető magatartás?
3. Mit tekinthetünk az iskolában deviáns magatartásnak vagy viselkedésnek?

- 1 Rendeld a felsorolt magyarországi nemzetiségekhez a hagyományörzés fontos elemeinek számító népviseleteket, illetve jellegzetes ételeket!

Receptek

- a) Krumbienfluten: olajban kisütött – tojással, sóval, tejföllel, liszttel összekevert – áttört főtt krumpli.
- b) Burek: darált hússal töltött, tortaszerűen szeletelt rétes.
- c) Lapcsánka: reszelt nyers krumpli, tojással és liszttel elkeverve, olajban kisütve.
- d) Čevapčići: hagymával, fokhagymával fűszerezett grillezett darált marha/bárányhús rudacskák.

Nemzetiség	Népviselet	Étel
német		
szlovák		
szerb		
horvát		

- 2 Egészítsd ki a cigányság helyzetét bemutató szöveget a megfelelő kifejezések beírásával! A felsoroltak közül válassz!

hagyományaik; lakáskörülményeik; előítéletessége; munkanélküliség; iskolai lemaradása; válságos; várható élettartamuk; képzetlenségük; nyomorban; egészségügyi helyzetük; polgári önszerveződésük

A cigányság helyzete több vonatkozásban is _____. Tömegeik élnek _____, _____ miatt az átlagosnál nagyobb körökben a _____. _____ és _____ rendkívül rosszak, _____ átlagosan tíz évvel rövidebb, mint a többségi társadalom tagjaié. A gyerekek _____ egyre nagyobb. Kulturális _____ eltűnőben, tradicionális belső önszerveződésük felbomlott, modern _____ pedig még csak a kezdeteknél tart. Mindezekon kívül a többségi társadalom _____ is sújtja őket.

(Radó Péter Jelentés a magyarországi cigány tanulók oktatásáról című munkája nyomán)

3 Oldd meg a feladatokat a források és ismereteid segítségével!

	Iskolatípus a 9. osztályban			
	Szakiskola	Szakközépiskola	Gimnázium	Összesen
Roma fiatalok	8,9	4,0	2,8	7,1
Nem roma fiatalok	2,6	0,3	0,1	0,8
Összesen	3,7	0,5	0,1	1,2

Lemorzsolódási arányok a kilencedik és tizedik osztály között – etnikai hovatartozás és a kilencedikes iskolatípus szerint (%).

	Iskolatípus a 10. osztályban			
	Szakiskola	Szakközépiskola	Gimnázium	Összesen
Roma tanulók	94	4	2	100
Szakközépiskola	29	68	3	100
Gimnázium	9	6	85	100
Nem roma tanulók	89	10	1	100
Szakiskola	9	89	2	100
Gimnázium	1	3	96	100

Iskolatípus-váltási arányok a kilencedik és tizedik osztály között – etnikai hovatartozás és a kilencedikes iskolatípus szerint (%)

Forrás: Kertesi – Kézdi: A roma és nem roma fiatalok középiskolai továbbtanulása

- a) Fogalmazd meg, mit jelent az iskolai lemorzsolódás!
- b) Hányszor nagyobb eséllyel morzsolódik le középiskolai tanulmányai során egy roma diák, mint egy nem roma?
- c) Sorolj fel néhányat a lemorzsolódás lehetséges okai közül!
- d) Mi a legnagyobb különbség a szakiskola és a szakközépiskola/gimnázium között az általuk adott végzettséget tekintve?
- e) A romák körében az iskolatípus-váltás esetén felfelé vagy lefelé irányuló váltás a jellemző (magasabb vagy alacsonyabb szintű iskolatípusba kerülnek többségükben a diákok)?
- f) Egészítsd ki a megfelelő adatokkal a mondatot!
- A roma szakközépiskolások _____%-a szakiskolába kerül tizedikre, míg a nem roma szakiskolásoknál ez az arány csak _____%.

4 Nézd meg a Roma Oktatási Alap támogatásával készült kisfilmet, amelyben roma fiatalok rap-pelnek a tanulás fontosságáról! Írd le a füzetedbe, milyen érveket sorakoztatnak fel emellett!

5 Párosítsd a templomok rajzát a megfelelő felekezettel! Kösd össze!

ortodox (görögkeleti); katolikus; református; izraelita

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Sorold fel a Magyarországon élő nemzetiségeket!
2. Mi jellemzi a romák helyzetét?
3. Sorold fel a legjelentősebb vallásokat/felekezeteket magyarországi hívőik létszámának sorrendjében!

A nemzeti önazonosság kifejezése – A hungarikumok

- 1** Azonosíts a képek alapján hármat az UNESCO világörökség programjába bekerült magyarországi helyszínek közül!

- 2** Rendeld a hungarikumok jelzőit a megfelelő kifejezésekhez! *Írd a táblázatba!*

kolbász	csipke	aszú	művészet
busójárás	porcelán	csepp	Adatmentés
akác	víz	hagyma	fűszerpaprika
birkapörkölt	örökség	népművészet	téliszalámi

Mohácsi;	Csabai;	Herendi;	Magyar;	Tokaji;	KÜRT;	Pick;	Kalocsai;	Halasi;
	Makói;	Karcagi;	Gundel;	Szik;	Béres;	Matvó;	Kalocsai	

- 3 Azonosíts minél többet a hazai nevezetességeket és különlegességeket megjelenítő szöveghő elemei közül! Röviden fogalmazd meg a rájuk jellemző legfontosabb tulajdonságokat!**

Pl.: kalács: a kürtös kalács elnevezése a tűzhely kürtőjére utal, hiszen a csonka kúp alakú sütemény egy kürtőre emlékeztet.

Ábra forrása: <http://archivum.magyarhirlap.hu>

Rendezetek versenyt! Kinek volt a legtöbb érvényes találata?

- 4 A magyar népmesekincs – önazonosságunk egyik fontos eleme – kimeríthetetlen kincsesbánya. Őríték és tovább hagyományozták az egyes nemzedékek közös tudását a mára már rég letűnt világokról. Aktualitásukat azonban nem veszítették el: minden embernek és élethelyzetnek megvan a maga meséje. A népmese nemcsak szórakoztat, hanem bemutat elvárt vagy éppen elítélt magatartásformákat, megoldásokat kínál problémás helyzetekre.

A *Kőleves* című népmese elolvasása után fogalmazd meg, milyen tanulságai vannak a történetnek! Keresz hasonló történeteket más népek meséi közül! Hasonlítsd össze a történet főszereplőjét Naszreddin Hodzsával! Neked mi volt a kedvenc meséd gyermekkorodban? Írd le a füzetedbe, hogyan mesélnéd el a kisebbeknek!

A kőleves

Egyszer régen, igen-igen régen egy szegény falusi legény elhatározta, hogy vándorútra indul. Ment, mendegélt, napokon, éjszakákon át barangolt, míg egyszer csak nagyon megéhezett.

Mivel úti tarisznyájában már nem talált egy morzsányit sem a hazai cipőből, elhatározta, hogy betér a közeli faluba, majd csak akad valaki, aki megkínálja egy kis meleg étellel. Csakhogy abban a faluban egyetlen jószívű ember sem lakott.

– Ha nem látnak vendégül sehol, nem tehetek mást, majd főzök magamnak kőlevest – mondta a legény az utolsó ház gazdájának. Elcsodálkozott ezen a gazda, és csakhamar híre terjedt, hogy a messziről jött vándor kőlevest akar főzni. A nagy csodára nevetve futottak össze az emberek. Hoztak a falubeliek edényt, a szegény vándorlegény pedig megtöltötte vízzel, és beletette a követ.

– Megengedné valaki, hogy a fazekat rátegyem a tűzhelyére? – Persze, hogy megengedték, mert nagyon kíváncsiak voltak, hiszen kőlevesről még egyikük sem hallott. Amint a víz forrni kezdett, így szólt a vándor:

– Egy kanál zsírral micsoda pompás illata lenne! – Hoztak neki zsírt három kanállal is. Minthogy a víz már javában forrt, egyre türelmetlenebbül várta a falu népe, hogy mi lesz. A legény megkóstolta a levest, és így szólt:

– Pompás, csak egy kicsit sótlan! Jó volna bele egy kevéske só! – Hoztak több marékkanállal. A legény megkavarta a levest, és újból megízlelte. – Ha egy kevés káposzta is volna benne, nincs ember, aki meg ne nyalná a tíz ujját utána! – Erre az egyik asszony beszaladt a veteményeskertbe, és három nagy fej káposztát hozott. A vándor megtisztította, és beleszelte a párolgó levesbe. A víz csak egyre forrt. A leves már majdnem elkészült, mikor a vendég váratlanul ismét megszólalt: – Ha még egy falat kolbásszal is megörvendeztetnének, igazán fölséges lenne a leves! Hárman is vágtak neki egy-egy darabka kolbászt, sőt volt, aki egy jókora kenyeret is hozott. A legény bedobta a kolbászdarabokat a vízbe, és csakhamar elkészült a leves.

Akkor levette a tűzről, tarisznyájából kanalat horgászott elő, körülményesen leült, és jóízűen falatozni kezdett. Közben nagyokat harapott a kenyérből. A fazék rövidesen kiürült, csak a kő maradt az alján.

A falubeliek, akik szájtátva álltak körülötte, szinte egyszerre kérdezték: – Hát a kővel mi lesz? – A kővel? Azt megmosom, és elteszem máskorra, amikor újból olyan helyre érek, ahol semmivel sem kínálják meg a fáradt vándort...

(Magyar népmese)

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Miért van nagy jelentősége a Világörökség Egyezménynek?
2. Mit értünk a hungarikum kifejezés alatt?
3. Miért fontosak a hungarikumok a nemzeti önazonosság szempontjából?

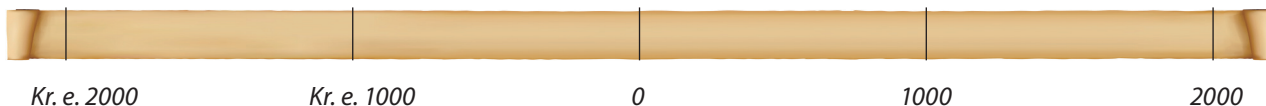

5.28

Mióta járunk iskolába?

1 Helyezd el időszalagon – betűjelek segítségével – a felsorolt történelmi korszakokat!

- a) felvilágosodás b) virágzó középkor c) athéni demokrácia d) reneszánsz
e) egyiptomi civilizáció f) római korai császárkor g) ipari forradalom kora

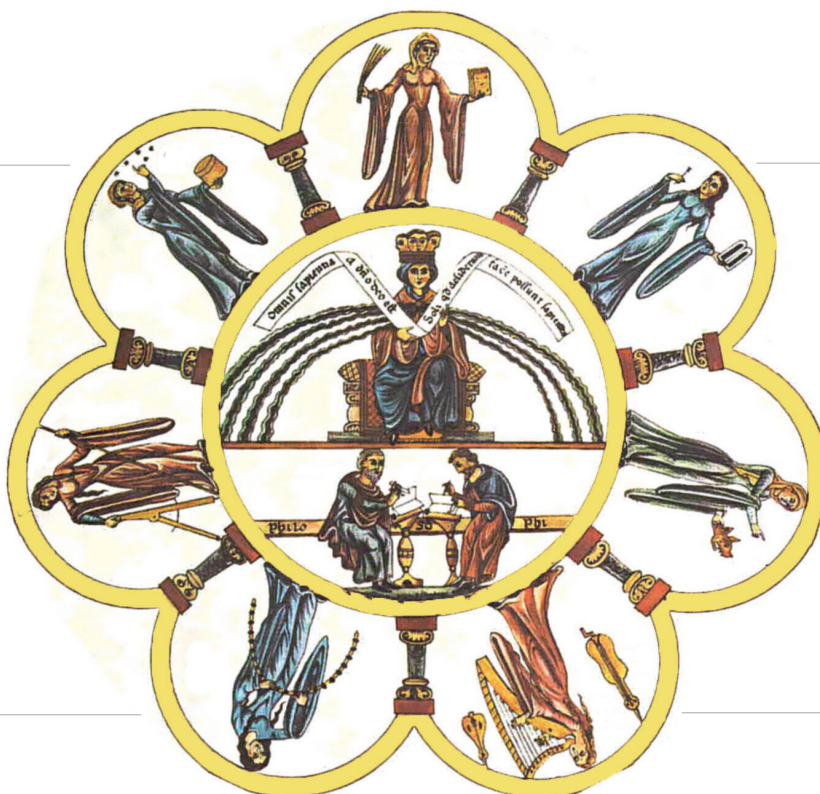

2 Oldd meg a középkori oktatással kapcsolatos feladatokat!

a) Kösd össze vonalakkal a hét szabad művészet tantárgyait magyar megfelelőikkel!

grammatika	a zene matematikai elmélete
retorika	mértan
dialektika	latin nyelvtan
asztronómia	csillagászat
aritmetika	a gondolatok szabatos szóbeli kifejezése
geometria	számtan
muzsika	a gondolatok logikus kifejtése

b) Rendeld a tantárgyak megnevezéseit az azokat megjelenítő szimbolikus ábrázoláshoz!

- 3** Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid segítségével! Ha nem emlékszel a tanultakra, lapozd fel a tankönyvedet a kérdés után zárójelben megjelenő oldalon!

„Sokat foglalkoztatta a történészeket, miért »Európa« terjedt szét a világban, és miért nem a kínai civilizáció vagy az arab, amelyek szintén nagy hatással voltak környezetükre, utóbbi többek közt az európai műveltségre is. Mégis Európa lett a meghatározó, és a mai globalizációs krízisben – mert ez nem egyszerű folyamat, az már látszik – szintén Európa és az innen elszármazott újkori Amerika életformája, gazdasága, viselkedési kultúrája, szemlélete terjed el. Miben rejlett a fölény? Rengeteg okot soroltak fel: az ágyúkat, a betegségeket és az immunitást, a háziasítható állatokat. Anthony Grafton [amerikai történész] – mindezeket elismerve – megnevezett egy nagyon fontos tényezőt, amiről az addigiak nem beszéltek, ez pedig a könyv.”

(Vekerdy László riportesszéjéből)

a) Milyen politikát folytatott Kína az újkortól kezdve? (289.) _____.

b) Mely európai területeken került érintkezésbe az arab és a keresztény civilizáció? (279.) _____

c) Mit jelent a globalizáció? _____

d) Mely civilizációkkal szemben bizonyult legyőzhetetlennek Európa technikai/hadi fölénye? (289.) _____

e) Hogy nevezzük a középkori, kézzel írott könyveket? (218.) _____

f) Melyik találmány forradalmasította a 15. századtól a könyvek előállítását, ezáltal lehetővé téve az információk tömeges terjesztését? (290.) _____

g) Említs további tele- és tömegkommunikációs eszközöket a 19–20–21. századból! (304, 218.) _____

- 4** A pedagógus szó görög eredetű, jelentése: gyermeket vezető. A legtöbbször rabszolga jogállású paidagógosz nem a mai értelmezés szerinti tanár volt. Feladata az volt, hogy a gyermeket elkísérje az iskolába, ügyeljen a biztonságára, felügyelje a viselkedését az utcán és az iskolában. Nem tanított tehát, hanem erkölcsösségre és helyes viselkedésre nevelte a gondjaira bízott gyermeket.

Fogalmazd meg 5-6 mondatban, szerinted milyen a jó pedagógus, milyen a jó tanár! (Gondold végig mindazt, amit a lecke során az oktatás történetéről tanultál! Gondolj arra is, mennyire fontos ma a paidagógoszok eredeti feladata!)

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Melyek voltak az ókori és a középkori oktatás közös jellemzői?
2. Milyen új elvek kerültek az oktatás/nevelés középpontjába a reneszánsz, illetve a felvilágosodás nyomán?
3. Mikor és minek hatására alakult ki a modern tömegoktatás?

1 A tudás megszerzésének, a művelődésnek, a szórakozásnak remek eszköze az olvasás.**Válaszolj az ehhez kapcsolódó kérdésekre!**

a) A magyar fiatalok hány százaléka nem olvas heti rendszerességgel? _____

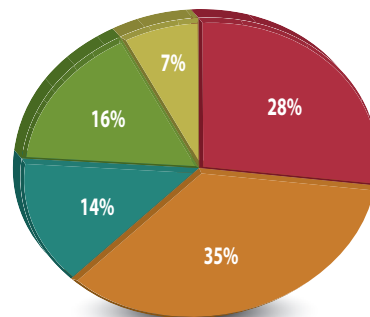
b) Hány százalék olvas legalább heti rendszerességgel? _____

c) Magadat melyik kategóriába sorolod? Milyen rendszerességgel olvasol? _____

d) Mi volt a legutolsó könyv, amelyet elolvastál?
Írd le a szerzőjét és a címét! _____

e) Fogalmazd meg, miért (vagy éppen miért nem) szeretsz olvasni! _____

f) Nézd meg azt a kisfilmet, amelyben neves előadóművészek és alkotók beszélnek *A Pál utcai fiúk* és az *Egri csillagok* című regényekhez fűződő viszonyukról, valamint arról, miért jó olvasni!
Ők milyen érveket sorakoztatnak fel az olvasás mellett? _____

A könyvolvasás gyakoriságának megoszlása a 15–25 év közötti magyar fiatalok körében (%), 2013. Forrás: Ipsos

2 Szerinted mire van leginkább szükség az életben való boldoguláshoz?

a) Osztályozd a felsoroltakat! (1 = egyáltalán nem fontos; 5 = nagyon fontos)

• jó szakmára _____	• általános műveltségre _____	• pénzre _____
• diplomára _____	• jó fellépésre _____	• egyébre _____
• nyelvtudásra _____	• összeköttetésekre _____	

b) Alkossatok négyfős csoportokat, és számoljátok ki az osztályzatok átlagait!

• jó szakmára _____	• általános műveltségre _____	• pénzre _____
• diplomára _____	• jó fellépésre _____	• egyébre _____
• nyelvtudásra _____	• összeköttetésekre _____	

c) Vitassátok meg álláspontjaitokat, próbáljátok meggyőzni egymást! Sikerült?

- 3** Tanulni nemcsak iskolai keretek között lehet (formális tanulás), hanem az oktatási rendszeren kívül szervezett tanfolyamokon, képzéseken (nem formális tanulás), illetve – szinte észrevétlenül – a mindennapi tevékenységek és a munkavégzés során is (informális tanulás). Válaszolj a kérdésekre a diagram és ismereteid alapján!

a) Európa mely régiójában a legmagasabb a nem formális tanulásban való részvétel?

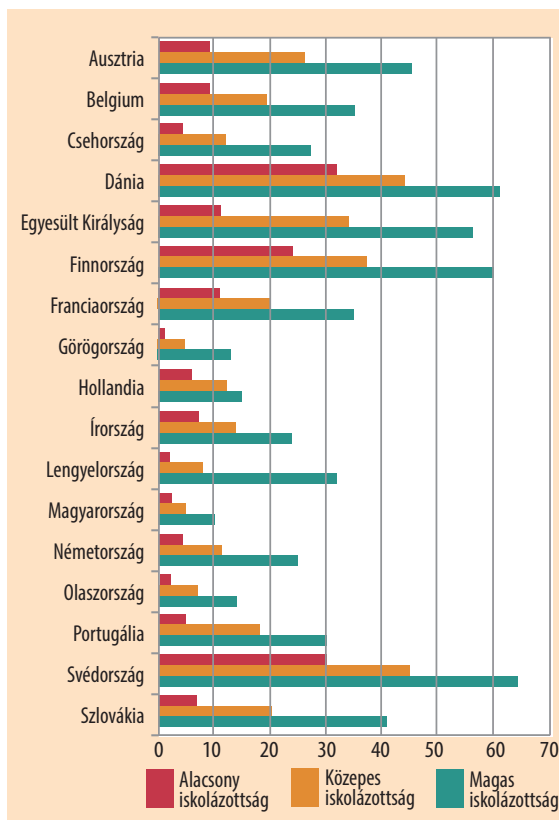
b) Hogyan függ össze az iskolázottság a nem formális tanulásban való részvételi hajlandósággal?

c) Magyarország hol áll ebben a mezőnyben?

d) Mit gondolsz, mi lehet ennek az oka?

e) Te milyen nem formális tanulásban vettél már részt?

f) Milyen terveid vannak ezen a téren?

A nem formális tanulásban való részvétel iskolázottság szerint az Európai Unió országaiban (%), 2003
Forrás: Jelentés a magyar közoktatásról. 2006. OKI

g) Ktől tanultad – eddigi életed során – a legtöbb hasznos dolgot? Egyet húzz alá!

szüleimtől; testvéreimtől; tanáraitól; osztálytársaimtól; barátaimtól; felnőtt rokonomtól;
másvalakitől: _____

- 4** A speciális emléknepok alkalmával a népszerű internetes keresőprogram hagyományos logóját egy ún. doodle grafika helyettesíti. 2015. május 1-jén, a munka ünnepén a mellékelt képet láthatuk. Készítsd el – ennek mintájára – saját iskolád doodle grafikáját! Az iskola nevének betűiben jelenítsd meg azt a szakmát, amelyet tanulsz/tanulni fogsz!

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Miért kell, miért érdemes iskolába járni?
2. Milyen tudáselemeket határozott meg az Európai Unió a felnőtt munkavállalók számára?
3. Milyen keretek között tehetünk szert tudásra?

A tanuló társadalom

1 Egészítsd ki a mondatokat a megfelelő kifejezésekkel! A felsoroltakból válassz!

hálózati társadalom; élethosszig tartó tanulás; információs társadalom

„A _____ az iskolai előkészítéstől a nyugdíj utáni korig terjedően magába foglal minden formális, nem formális és informális tanulást. Minden olyan tanulási tevékenység beleértendő, amely tudás, készségek és képességek fejlesztése céljából történik, személyes, polgári, társadalmi és/vagy foglalkoztatási szempontból.” (Az Európai Tanács állásfoglalása, 2002)

„Az _____ az élet minősége, éppúgy, mint a társadalmi változások és a gazdasági fejlődés, egyre nagyobb mértékben az információtól és annak felhasználásától függ.” (W. J. Martin)

„A _____ működését a mikroelektronikára épülő információs és kommunikációs technológiák biztosítják. (...) Számítógépes hálózatok segítségével állítanak elő, dolgoznak fel és továbbítanak információkat, a hálózatok csomópontjaiban felgyülemlett tudásra építve.” (Manuel Castells)

2 Foglald össze saját szavaiddal a fenti definíciók alapján, mely tényezők nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy valaki a tanuló társadalom tagjává válhasson felnőtt korában is!

3 Az élethosszig tartó tanulás feltételeként az EU-tagországokban a felsorolt kompetenciák ismeretét várják el.

1. anyanyelven történő kommunikáció; 2. idegen nyelven folytatott kommunikáció;
3. matematikai kompetencia; 4. alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén;
5. digitális kompetencia; 6. a tanulás elsajátítása; 7. szociális és állampolgári kompetenciák;
8. kezdeményezőkézség és vállalkozói kompetencia; 9. kulturális tudatosság és kifejezőkézség

a) Illeszd be – sorszámuk segítségével – a felsorolt kompetenciákat egy háromrétegű tudásrendszerbe!

b) Húzd alá azokat, amelyek – véleményed szerint esetedben – megfelelően fejlődtek a tanév során!
Karikázd be azokat, amelyek fejlesztésére nem fordítottál elég figyelmet és időt!

Alaptudás, az egyén alkalmazhatóságának bázisa – a formális oktatás és szakképzés által nyert tudás, az egyéni tanulási módszerek és a nyelvtudás	
Technikai tudás – a szakképzés és a munkavégzés során kialakult szakmai kompetencia, informatikai és számítástechnikai jártasság	
Társas kapcsolatok kialakításának képessége – és kreativitáson alapuló munkatársi együttműködések létrehozása, minőségi csapatmunkára való hajlandóság. Az egyén alkalmazhatósága az adott munkaköri feladathoz	

c) Indokold meg saját szavaiddal, miért tartják fontosnak azt, hogy a jövőendő munkavállalói rendelkezzenek a társas kapcsolatok kialakításának képességével!

4 Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid segítségével!

- a) Beszéljétek meg a szöveg elolvasását követően, hogyan és miért változott meg a felnőttkori tanulás megítélése az elmúlt három évtizedben!

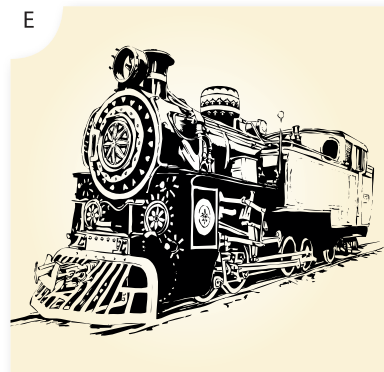
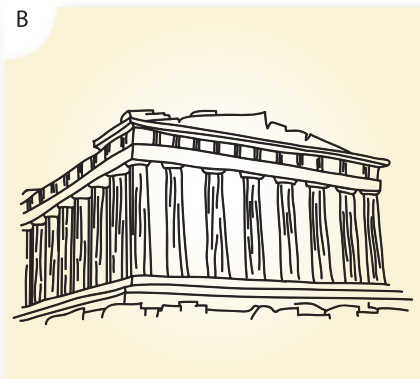
„Az embereket körülvevő világ a 21. évszázad elejére minden eddiginél gyorsabban változik. A globalizáció folyamata, gazdasági és társadalmi kapcsolatok nemzetköziesedése, a politikai, a technológiai fejlődés vagy olyan új koncepciók, mint a környezettudatosság megjelenése következtében gyorsan változik az a tudás, szakértelem, azok a készségek és képességek, melyeket az élet gazdasági és egyéb területei értékelnek, sőt megkövetelnek szereplőiktől. A versenyképesség alapfeltétele lett a folyamatos fejlődés, haladás, innováció. Kevésnek bizonyul az egyszer már megszerzett tudás, ismeret, elkerülhetetlenné válik az állandó, egész életen át tartó tanulás. Az oktatásba történő befektetés egyre fontosabbá válik mind az egyén, mind a társadalom számára. Meg kell értenünk, hogy a gazdaság növekedésének előfeltétele a jól képzett népesség megléte. A jobb iskolázás nagyobb lehetőségeket biztosít számunkra, hogy megfelelő minőségű életet éljünk, és hogy megerősítsük helyzetünket a munkaerőpiacon. Ezért nagyon fontos szem előtt tartanunk, hogy minden egyén szert kell, hogy tegyen széles körű kompetenciákra, amelyek segítségével képessé válik új tudás és készségek elsajátítására aktív élete egész szakaszán keresztül. A múltban az oktatás és a munka világa között az átmenet egy egyszeri esemény volt. Elvégeztük az iskolát, munkába álltunk és kész. Vannak, akik ledolgoztak 30-40 évet a munka mezején, ugyanabban a szakmában, ugyanazon feladatokat ellátva nap mint nap. Mára viszont ezt az átjárást mind gyakrabban kell megtennünk.”
(Részlet a Tabula Felnőttképző Központ bemutatkozó írásából)

- b) Húzd alá a szövegben a sikertelen életpályához vezető okokat tartalmazó részeket!
- c) Készíts a szöveg segítségével a tanulás fontosságát indokló szófelhőt!

A fejezet összefoglaló kérdései

1. Milyen okok vezettek a tanuló társadalom eszméjének a kialakulásához?
2. Melyek lehetnek azok az alapvető problémák, amelyek miatt sikertelenné válhat az élethosszig tartó tanulásba történő bekapcsolódás és a munkavállalás?
3. Hogyan formálódhat a jövő társadalma?

- 1 Rendeld a rajzokat a felsorolt történelmi eseményekhez/folyamatokhoz/korszakokhoz! Betűjelekkel válaszolj! Rendeld az eseményeket Európa megfelelő államaihoz, egykori civilizációihoz! Jelöld a sorszámoknak a térkép megfelelő helyére való beírásával!

Korszak/ esemény	1. ókori Hellász	2. Római Birodalom	3. földrajzi felfedezések	4. francia forradalom	5. ipari forradalom
Kép betűjele					

2 Oldd meg a feladatokat a forrás és ismereteid segítségével!

a) Húzd alá a versrészletnek azokat a sorait, ahol utalás található a felsorolt történelmi eseményekre/korszakokra! Írd az adott sor mellé a megfelelő betűjelet!

A) Hunyadiak kora

B) Árpád-kor

C) tatárjárás

D) török kor

E) honfoglalás

„Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére.
S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágozának.

(...)
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villámidat
Dörgő fellegetben,

Most rabló mongol nyílát
Zúgattad felettünk,
(...)

Hányszor zengett ajkain
Ozmán vad népének
Vert hadunk csonthalmain
Győzedelmi ének!"

b) Nevezd meg, melyik versből származik az idézet, és ki a szerzője!

a vers címe: _____ a szerzője: _____

3 Állapítsd meg, a felsorolt magyar történelmi eseményekkel (közel) egy időben mely világtörténelmi eseményekre került sor! Hogyan folytatódnak helyesen a mondatok? Rendeld a sorszámokhoz a megfelelő betűjelet!

	Magyar történelmi események		Világtörténelmi események
1.	Hunyadi Mátyás uralkodását követően nem sokkal...	A	létrejön a Német-római Császárság.
2.	A II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc időszakában...	B	zajlanak a keresztes hadjáratok.
3.	A Horthy-korszak időszakában...	C	zajlik a hidegháború.
4.	Géza fejedelem hatalomra kerülését megelőzően nem sokkal...	D	a közép- és kelet-európai országokban megtörténnek a rendszerváltozások.
5.	Az 1956-os forradalom időszakában...	E	Kolumbusz Kristóf felfedezi Amerikát.
6.	A dualizmus korában...	F	Franciaországban XIV. Lajos uralkodik.
7.	Az Árpád-házi királyok korának jelentős részében...	G	Európában elterjed a felvilágosodás.
8.	A mohácsi csatát néhány évvel megelőzően...	H	megindul a reformáció.
9.	Mária Terézia és II. József uralkodása alatt...	I	Európa nyugati felén zajlik az első ipari forradalom.
10.	Kikiáltják a Harmadik Magyar Köztársaságot abban az időszakban, mikor...	J	Hitler hatalomra kerül Németországban.
11.	A reformkor időszakában...	K	zajlik a második ipari forradalom.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.

4 Oldd meg a feladatokat a források és ismereteid alapján!

a) Írj fogalmazást a kommunizmus ideológiájáról és a sztálinista diktatúráról a piktogramok és ismereteid alapján!

b) Rajzolj piktogramokat a náci ideológiáról és diktatúráról a szöveg alapján!

KOMMUNIZMUS

NÁCIZMUS

Törvényes hatalomra kerülésüket követően Hitler és a nácik az emberi jogok korlátozásával rövid idő alatt felszámolták a demokráciát.

Az élet minden területét (gazdaság, kultúra, sajtó, magánélet) ellenőrzésük alá vonva totális diktatúrát alakítottak ki.

A náci ideológia a fajelméletre épült; a felsőbbrendűnek hirdetett német „faj” az alsóbbrendűnek minősített népek meghódítását, szolgasorsba juttatását és bizonyos esetekben kiirtását tűzte ki célul.

A zsidókat, romákat koncentrációs táborokba zárták, hogy megsemmisítsék őket. A holokausztnak közel hatmillió európai zsidó és több százezer roma esett áldozatul.

5 Döntsd el az állításokról a forrás és ismereteid alapján, hogy igazak vagy hamisak! Húzd alá!

- a) A szegények aránya Magyarországon a rendszerváltozást követő közel két és fél évtizedben több mint kétszeresére nőtt.

igaz – hamis

- b) A gazdagok aránya Magyarországon a rendszerváltozást követő közel két és fél évtizedben nem változott jelentősen.

igaz – hamis

- c) Magyarországon a rendszerváltozást követő közel két és fél évtizedben a középosztály bővült.

igaz – hamis

	1992	2000	2012
Gazdagok (az átlagjövedelem több mint kétszerese)	7%	9%	8%
Felső középosztály (az átlagjövedelem 120-200%-a)	25%	25%	27%
Középosztály (az átlagjövedelem 80-120%-a)	42%	34%	30%
Alsó középosztály (az átlagjövedelem 50-80%-a)	20%	23%	21%
Szegények (az átlagjövedelem 50-80%-a)	6%	9%	14%

A magyar társadalom vagyoni rétegeinek aránya (1992–2012). Forrás: TÁRKI

6 Egészítsd ki a mondatokat a megfelelő kifejezések beírásával!

Magyarország egy _____-Európában, a _____-medencében fekvő, tengerparttal nem rendelkező ország. Az országot északról _____, északkeletről _____, keletről és délkeletről Románia, _____ Szerbia és Horvátország, _____ Szlovénia, nyugatról pedig _____ határolja. Fővárosa _____. Más jelentősebb városai _____, _____, _____, _____ stb. Az ország több nemzetközi szervezet, pl. a NATO, az ENSZ és a _____ tagja, azon belül része a _____ övezetnek. Magyarország – Csehországgal, Lengyelországgal és Szlovákiával együtt – alkotja a „_____ négyeket”, ezen országok regionális együttműködési szervezetét. _____ a magyar, ami a legelterjedtebb nem indoeurópai nyelv Európában. Államformája _____.

Töltsd ki a tudáspróba tapasztalatai alapján a táblázatot! Lapozz vissza a munkafüzet 5.0 leckéjéhez, és annak alapján jelöld az első oszlopban, hogy év elején milyen szintet szeretnél elérni a tanév végére! A második oszlopban jelöld, milyennek ítéled készségeid és tudásod jelenlegi szintjét! Sikertől elnéve a kitűzött célokat?

Fejlesztendő készségek	 	
Tájékozódás időben		
Tájékozódás térben (térképhasználat)		
Képi források használata		
Írásos források használata (szövegértés)		
Tanulási képességek, tudásvágy		

Tartalom

Bevezető.....	3
5.0 Év eleji tudáspróba	4
5.1 Európa bölcsői	8
5.2 A sport és az olimpia eszméi	10
5.3 A korai középkor	12
5.4 A honfoglaló magyarok	14
5.5 Az államalapítás	16
5.6 A lovagok világa	18
5.7 A középkori Magyar Királyság virágkora	20
5.8 A nagy földrajzi felfedezések	22
5.9 Az átalakuló Európa	24
5.10 Birodalmak szorításában	26
5.11 A főszerepben: Franciaország	28
5.12 A Habsburg Birodalomban	30
5.13 A modern világ születése	32
5.14 A reformok kora	34
5.15 Az első világháború	36
5.16 A dualizmus kora	38
5.17 A szélsőségek évtizedei	40
5.18 A Horthy-korszak	42
5.19 A megosztott világ	44
5.20 A vasfüggöny mögött	46
5.21 A hidegháború vége	48
5.22 Magyarország szomszédjai és Európa	50
5.23 A magyar társadalom a rendszerváltás után	52
5.24 Népeségfogyás, szegénység	54
5.25 Deviancia	56
5.26 Társadalmi kérdések – Nemzetiségek, felekezetek	58
5.27 A nemzeti önazonosság kifejezése – A hungarikumok	60
5.28 Mióta járunk iskolába?	62
5.29 Az iskoláról és a tanulásról	64
5.30 A tanuló társadalom	66
5.31 Év végi tudáspróba	68